

Batzen Isten Orda 3. Leveg. 22.
ISTENNEL JART ES ISTENHEZ
FEL-RAGADTATOTT ENOK,
NÉHA ITISZTELETES, TUDOS
UDVARHELYI
MIHÁLY
URAM,

A' Nemes Kolo'svári Reform. Collegiumnak, xvi. Eftendők
el-forgások alatt, a' SZENT THEOLOGIAT tisztán és fá-
radhatatlanul tanító
PROFESSORA.

KINEK,

Midőn ISTENHEZ ragadtatott Lelkétől egy ideig meg-föz-
tatott Teste a' Földnek gyomrába zárattatnék,

Együgyű

HALOTTI PREDIKÁTZIOVAL

utolsó Tíftefséget tett

SZATHMARI PAP 'SIGMOND,

A' Kolo'svári Reform. Ekklé'siának Belső Farkas-Utzai
Templomában,

Ezer Hét Éáz Harmintz-betedik Eftendőben, Böjt más Havá-
nak Tizen-egyedik Nappján.

K O L O S V Á R A T T.

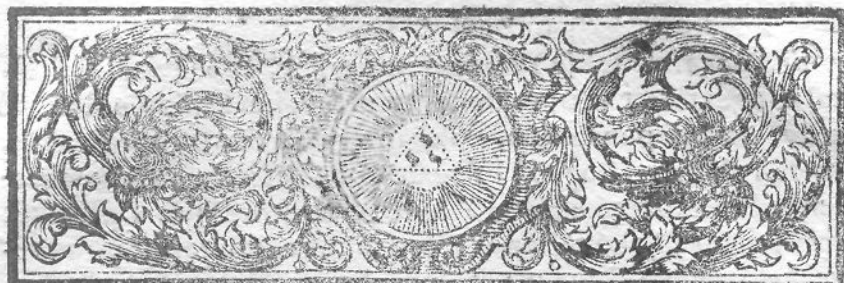
Nyomt. SZATHMARI PAP SANDOR által, 1738.

'SOLT. CXVI. 15.

*Az Urnak szemei előtt betsületes az ő Szentjeinek
Halálak.*

HALOTTI PREDIKATZIO,

*Az Enoknak Istennel való Járásáról és Istenhez
lőtt fel-ragadtatásáról.*

SZ E N T L E T Z K E:

Mo's. v. 24.

וַיַּהֲלֵךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים
וַאֲיָנֵנוּ בִּי-לֶקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:

Magyar Fordítás:

*Es mivelhogy Enok föntelen Istennel járt vala, nem találtaték
jobbol, mert az Isten fel-ragadá ötet.*

Kitsoda (a.) az erős Férfiú, a' ki él, hogy az Halált meg
ne lássa, és vallyon ki-fabadítja-e az ő Lelkét a' Koporso-
nak kezéből? Ekképen kiált-fel az Ezráhita Etán,
'Sólt. LXXXIX. 49. Mellyekben noha, ama' drága emleke-
zetii

(a.) Így fordítottam-meg e' Szent Írásbéli Helyet, a' közönséges Fordítás-
tól egy kevésé különbözve, követvén egészen a' 'Sidó Textust, melly
ekképen vagon: מִי גִבֹר יְהִי וְלֹא יֵרָאֶה מוֹת יִמְלֹךְ נַפְשׁוֹ
גִבֹר יֵהְיֶה: Nem-is tarthatni idegen dolognak hogy ez a' **Erős**

(o)

zetü *Augustinusnak* (b) vélekedése Szerént, Prófétszai Lélek által ki-fejeztetett az új testamentomi híveknek könyhullatásával tellyes keserű panaszokodások, mellyre akkoron fokadtanak, midőn a' Római Pogány Imperátoroknak Szeretlenül kegyetlenkedő üldöztetések által a' Keresztényeknek holt Testeikkel minden mezők bé-töltenek, és azoknak kiontatott piros vérekkel minden folyó-vizek meg-elegyítették vala: midőn ama' Keresztén vért telhetetlenül zomjuhozó *Diocletianus* (c) magának örök emlekezetre Özlopot emeltete, ilyen

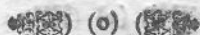
Inscrip-

Erős Férjűnek fordittatik; mert ugyan ezen értelme vagyon e' Éónak Jób. xxxviii. 3. *Üvedezd-fel kérlek*, *וַיִּבְרַח* mint egy *Erős Férjű*, a' se derekadat. Ismét xl. 2. vagy a' 'Sidó Bibliának fel-őztatása Szerént, v. 7.

(b) Lásd az ő Munkái között *De Civit. Dei Lib. xvii. Cap. xii. p. m. 967.* Ismét *Job. D'outrien de Clang. Evang. p. m. 59.*

(c) *Diocletianus Jovius* Római Pogány Imperator, uralkodni kezdett Kristus Urunk' születése után 284-dik Éztendőben, Lásd *Steph. Baluz. Not. in Cap. xvii. Lactant. de Mort. Persec.* És noha Birodalmának kezdetében sokáig jó indulattal volt a' Keresztényekhez, kik már ekkor az egész Római Birodalomban igen el-éaporodtanak vala, mint Eusebius bizonyítja, *Hist. Eccl. Lib. viii. Cap. i.* végtére mindazonáltal, a' maga Vejétől, *Galerius Maximianustól*, ösztönöztetvén, Birodalmának, xix-dik Éztendejében, kemény Parantsolatot ada-ki, hogy a' Keresztények minden Tűrségektől meg-főztattassanak, azoknak Templomaik elrontattassanak, és a' Szent Írásnak Könyvei meg-égettessenek. Melly Parantsolatot midőn egy valaki a' Keresztények közöttül, *Nicomedia* Városának Piatzán el-éggatott volna, ezért a' *Diocletianus* haragja sokkal inkább fel-gyulada, melly Szerént, mind azt az Embert legottan elevenen meg-süteték, mind pedig az egész Római Birodalomban mindenfelé meg-parantsolá, hogy a' Keresztényeket minden személy válogatás nélkül ölnék, vágnák, és válogatott Éörnyű kínzásoknak nem-eivel mé-éárolnák. Annyival inkább, mivel ugyan ekkor *Galerius Maximianus*, Afiának *Nicomedia* nevű Városában, a' Tsásári Palotákat, mellyekben ő és *Diocletianus* akkor laknak vala, alattomban fel-gyujtatta, és azt az ártatlan Keresztényekre fogta. Kik-is ottán, mint valami gyujtogatók és az Imperátornak élete után olázkodók, Szeretévellyel Éörnyű kegyetlenséggel üldöztettek, egynéhány Éztendőknek el-folyások alatt, a' mikor

*Inscriptio*val: DELETO CHRISTIANORUM NOMINE. az az, Minekutánna a' Kerefityéneknek még tsak Nevek-is el-röröl-tetett. (d) Nem lehet mindazonáltal hogy ugyan ezen kérdez-kedő panaszolkodást, Élelebb értelemben, ugy-is ne vé-gyünk, mint a' mellyben közönségesen az Halandóságnak szorosTörvénye alá rekefzetett Emberi Nemzetnek siralmas állapotja igen eleven Ézinekkal rajzoltatik. Minekutánna ugyanis egyfzer a' Bűn által az Halál minden emberekre el-ba-tott, Róm. v. 12. és amaz Halál-hozó kemény Sententzia: Por vagy, és porrá kell lenned. 1Mós. III. 19. kinek-kinek fejé-hez fujtatott; bizony akárki-is méltán ekképen kérdezked-hetik: Kitsoda az erős Férjfé, a' ki él, bogy az Halált meg ne lássa? 's a' t. Mert a' Mennyei Forumon meg-petsétel-tetett Deliberatum ez: Statutum est hominibus semel mori. El-vegeztetett bogy az emberek egyfzer meg-baljanak. 'Sid. ix. 27.
De

a' mikor fokban kereft-fákra, fővel alá, lábbal fel, Égeftettek, fokban elevenen meg-égettettek, fokban fene-vadák által Éaggattattak, fokban vas rostélyon pirittattak, 's a' t. mint ezt böven meg-irta Eusebius, *Hist. Eccl. Lib. viii.*

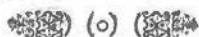
(d) Noha *Diocletianus*, azután hogy a' Kerefityének ellen annyira dühösködött kevés idő múlva, az Imperátorságtól el-butsúzott, az alatt mind-azonáltal Spanyol Országban magának két oÉlopokat emeltetett, mellyek-re igen kevély Írásokat tétetett. Tudnilik az egyikre ezt íratta:

DIOCLETIAN. JOV. MAXIM. HERCUL. CAES.
AUG. AMPLIFICATO. PER. ORIENT. ET.
OCCIDENT. IMPERIO. ROM. ET. NOMINE.
CHRISTIANORUM. DELETO. QUI. REMP.
EVERTEBANT.

A' másikra pedig ezt:

DIOCLETIAN. CAES. AUG. GALERIO. IN.
ORIENTE. ADOPT. SUPERSTITIONE.
CHRISTI UBIQUE. DELETA. ET. CULTU.
DEOR. PROPAGATO.

Mellyeknek summás értelmek ez: Emeltettek az OÉlopok, minekutánna

De tsudáljátok Kerefityének! a' bűnös, és már ekképen meg-is sententziáztatott, Emberhez járult Isteni Kegyelemnek mélységes gazdagságát, melly ézerént ugyan ezen Deliberatumnak keménysége tsak hamar *mitigaltatek*, megnyihitteték, és mind-azoknak Grátzia adattaték, valakik ama' Paraditsomban meg-igirtetett Azzonyi-állatnak Magvával, a' Kristussal, igaz Hit által, egyesülnek, és ö-benne az Istennel örökké-tartó Éövetséget kötnek. Annyira hogy mind ezek az Halálnak birodalmából mind Lelkekre mind Testekre nézve ki-vétettefennek. (e.) Melly dolognak igazsága hogy sokáig *experimentum*, Éemmel látott bizonyosság nélkül ne maradna; ezért az Isteni Bölts Kegyelemesség azt tselekvé, hogy mindjárt az első Világban élő Emberek között találattnék olly, a' ki se Lelkére se Testére nézve az Halál Tömlötzében foglyul ne tartatnék, hanem mind Testével mind Lelkével együtt, e' Földről egyenesen az Istenhez vittettnék. Minémü vala Éemélly ézerént az Enok, ki felöl a' Mó'ses illyen írást hagyott: *Es mivelhogy Enok Éüntelen Istennel járt vala, nem találtaték föhol, mert az Isten fel-ragadt őtet.* +Mó's. v. 24. Melly a' Letzke.

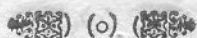
Le-iratott Summáson ez Igékben az Enoknak e' Földön el-töltött világi Elete, és annak ditsőséges Ki-menetele. Melly két dolgokról én-is ezen Elmélkedésemben ez orában értekezem.

I. Itt,

Diocletianus és Maximianus, Romai Tsáfárok, a' Kerefityéneket el-törölték és az idegen Isteneknek tifeleteket helyre állították. Vid. Baron. ad A. Ch. ccciv. Gruter. cclxxx. 3, 4. referente Fr. Burm. in Orat. de Persecut. Diocletian.

- (e.) Ki-vétettek az Hivék az Halálnak birodalmából, mind Lelkekre mind Testekre nézve, nem hogy a' Testi Halált semmiképen meg ne látnák; hanem hogy ha Éintén az ő Testeik Lelkeiktől egy ideig el-válastatnak is, ebben az állapotban mindazonáltal mind örökké nem maradnak, hanem ílmét új étellel mind két részeikre nézve meg-ajándékoztatnak.

(f.) Adta

I. Itt, *először*, Ki lött légyen az *Enok*, (f.) hozzáfőn nem befélem. Szent Judás Apostol Levelében, *ψ. 14.* a' mondatik felőle, hogy ő *Ádám*tól fogva *betedik* volt. Ertsed a' *Ezent Lineán*, mellyből mindazonáltal az *Ábel* ki-vétetett, ugymint ki, minekelötte magzatokat nemzett volna, a' *Kaintól* meg-öletett *1 Mó's. iv. 8.* Jépus pediglen, *Sirák Fia*, azt mondja, hogy soha *senki a' földön olyan nem teremtetett mint az Enok, ki a' földről fel-vitetett.* *Sirák Könyv. XLIX. 16.* Mellyre nézve nem tsuda ha az *Enok*nak emlekezete még a' *Sz. Irásnak* olvasásától el-rekesztetett *Pogányok* közzé-is ki-terjedett. Beféllik ugyanis a' *Régiek* egy *Kannakus*, vagy, a' mint *Suidas írja*, *Nannakus* nevű *Király* felől, hogy minekutánna ez *Frigyiában*, három fáz egynehány *Eftendöket* élt volna, eleve meg-fajditván hogy az egész *Földre* *Viz-özön* következnék, mindnyájan az embereket egy *Templomban* gyűjtötte, és ott azokkal egyetembe fok *köny-hullatással* esedezett, hogy az *Istene*k fordítsák-el e' veszedelmet. (g.) A' melly *Királynak* mind *Neve*, mind ezen *Tselekedete*, melly egyenesen mutatson az *Enokra*, könnyen akárki láthatja. Sőt ha hinnünk kell *Eusebiusnak*, (b.) már régen *Eupolemus*

(f.) Adta e' *Nebet* az *Enok*nak, kétség nélkül, az ő *Atyja* a' *Járed*. Melly mivel a' *Sidó Nyelven* (סידו) annyit tézen mint valamely *Tudomány*nak meg-tanulására, vagy valamely bizonyos *ílet* módjának követésére, még kisciny korában adattatott; azért méltán ugy ítéelhetünk hogy a' *Kegy*s *Járed* az *Enokot*, még tsetsemő korában, *Istennek* *Ezentelte*, és azután-is az *Isteni Félelemben* kiváltképen-való *Eorgalmatoisággal* nevelte. *Vesd-ökeve 1 Sam. i. 11.*

(g.) Lásd erről *Sam. Bocharti Geogr. Sacr. Part. I. Lib. II. Cap. XIII.*

(b.) Lásd ezeket *Eusebius* *Irásí* között *Prepar. Evangel. Lib. ix. Cap. iv. p. 124. f. Edit. Henrich. Petr. 1548.* az holott azt befélli, *Eupolemusnak* *Könyvéből*, mellyet írt a' *Sidókról*, hogy midőn *Ábrahám* *Pátriárka* *Egyiptomnak* *Heliopolis* nevű városában lakozott, akkor az ott lévő *Papokat* tanitotta az *Astrologiara*, melly felől mindazonáltal meg-vallotta, hogy ő azt nem maga találta, hanem málok által az *Enok-*

lémus Historicus azt írta, hogy ugyan ezen Enok Pátriárka híresítettett ama' nevezetes *Atlásnak* neve alatt is, ki felől azt költötték hogy a' Tsillagos Egnek szélesen ki-terjedett kárpitját a' maga vállain tartotta. (i.) Melly költeménynék fundamentoma nem egyéb volt hanem hogy az Egnek forgása és a' Tsillagoknak járása felől való Tudományt, az *Astronomiát*, leg-először ő találta. (k.) Miképen a' 'Sidók is ugyan ezen Tudománynak találását az Enoknak tulajdonítják, ugymint ki mindenféle Tudományokban igen jártas lett volna. (l.) Mellyre nézve sokan abban is meg-nyugtatták elméjüket, hogy ugyan ezen Enok Pátriárka írta legyen ama' Könyvet, melly *Enok' Prófétziájának* neve alatt, a' Kereftyén-ség-

- Enoktól vette. Enok pedig ugyan az, a' kita' Görögök *Atlásnak* neveznek.
- (i.) Elméretes az *Atlásról* való *Fabula*, mellyben a' Régiek azt beállik, hogy midőn ez az *Atlás Afrikának Mauritánia* nevű Tartományában Király volna, az Oriásokkal együtt az Istenek ellen pártot ütött, akarván azokat az Égből le-húzni; mellyért is az Istenek ötlet egy magas Hegynek tetejére helyheztették, és ott az Egnek boltozatját vállaira tették, hogy azt föntelenül nagy fáradsággal tartaná, és ha valamely Tsillagok ollykor le-esnének, azokat ismét az Égre fel-ékeznék. *Hygin. Fab. cl. & Albrie. Philos. de Deor. Imagin. Cap. xxii.*
- (k.) Bizonyítja ezt *Heraclitus de Incredibil. Cap. iv.* és ismét *Diodor. Sicul. Lib. iii. Cap. v.* ki mivel ennek-felette azt is írja, hogy midőn ezen *Atlásnak* egyik Fia, az *Hesperus*, ki a' többit Kegyelességgel és Böltselességgel felül-multa, egy magas hegynek tetején a' Tsillagokat visgálná, onnan hirtelenséggel nagy forgó kélből el-ragadtatott, és azután soha többé az emberek között nem láttatott; innen könnyen el-hítem én, hogy a' mellyeket a' Pogányok az Enoknak Kegyelessége és fel-ragadtatása felől hallomásból vettek, azokat rész szerint az *Atlásra*, rész szerint pedig az ő Fiára kenték, de hazugsággal, a' mint Éokások, meg-élegyítve.
- (l.) Erre nézve mondják sokan a' 'Sidó Mesterek, hogy az Enok nagyobb méltóságu Prófeta volt, mint Mó'ses és Illyés. Mellyre nézve még ama' nagy Hitető is, a' *Muhammed*, az ő Alkoránjában, az Enokot *Edris-nek*, az az, Arabiai nyelven, *Tudósnak* nevezi; mivel, a' mint más Arabs mondja, az Isten Enoknak az Égből bortsátott alá harmincz öreg Könyveket. *H. Wits. Miscell. S. L. I. Cap. xvi. §. iv.*

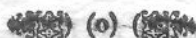
ségnek kezdetében, fokaknak kezekben (m.) forgott, és a' mellynek néminémü Darabját, *Josephus Scaliger*, és ama' nagy Tudományú Jészuita, *Athanasius Kircherus*, (n.) Világ eleibe' bortsátották. Mellyet a' Szent Júdás Apostol is tisztált volna, midőn ekképen Éolott: *Profétált pedig ezekről-is Enok, ki az Adámtól fogva betedik volt, ezt mondván: Imé el-jö az Ur az ő fok ezer fenteivel.* Jud. 5. 14. De nem tzelom, 's nem-is lehet, hogy ezen disputatioban magamat ez úttal mélyen bé-borsátsam. (o.)

Lásuk inkább, *másodszor*, mit tégyen az, midőn a' Mó'ses azt mondja: ויהיה הנך את-האלהים *És járt vala küntelen az Enok az Istennel.* Nem lépem én ki e' Éolás' formájá-

(m.) *Irenaeus*, ki Krisztus Urunk Éülerése' után a' második *Seculumban* Élt, és volt Frantzia Országban a' Lugdunumi Eklésiának Püspöke, látta ezt az Enok' neve alatt íratott Könyvet, mint ki-hozhatni az ő Éavaiból, mellyek olvasatnak az ő Írásában, *Advers. Haes. Lib. iv. Cap. 30.* Ugy Éintén *Tertullianus*-is, ki a' második *Seculumnak* vége felé nagy Tudományáért már el-hirefedett volt, ezen Könyvről emlékezik, *Lib. III. de Habit. Mulier.* Lásd *Augustinust*-is, ki a' negyedik *Seculumban*, *Africanak Hippo* nevű városában Püspök volt, *Lib. XVIII. Cap. 38. de Civ. Dei.*

(n.) Minekutánna annak a' Könyvnek, melly a' meg-mondott időben Enoknak nevét víleli vala, nagy része el-veétt volna, maradott annak tsak néminémü tsonka darabja, mellyet, ez előtt mintegy Éáz harmincz Éztendőkkel, leg-előÉör Görög Nyelven Világ eleibe bortsátott, *Belgiumban* a' *Lejdaí Academicának* akkori *Honorarius Professora*, *Josephus Scaliger*, in *Animadvers. ad Chronic. Euseb.* Azután pedig ugyan azt Deák Nyelvre fordította és ki-adta *Athanasius Kircherus* egy Tudós Munkájában, *Oedip. Aegypt. Tom. II. Part. I. Class. II. Cap. 11.* az honnan ísmét lé-írta *Thomas Bangius in Caelo Orient. pag. m. 25-29.* és *Joh. Heidegger. in Hist. Patriare. Exerc. X. §. iv.*

(o.) En, egy Éóval, leg-helyjelebbnek ítélem, ha azt mondjuk, hogy az Enók Pátriárka, a maga idejében írásban hagyott bizonyos Profétziát, melly noha azután-is fokaig az Ilten' népe között meg-volt, idővel mindazáltal annak egyébb részei el-veÉvén, maradott tsak aza' réÉetskéje, mellyet a' Szent Júdás Apostol elő-hozott, és, hogy az-is el né veÉzne,

májának magyarázatjában a' 'Tudósok' e' felől való fokféle vélekedéseiknek elő-Émléklásokra, (p.) mellyek Érerént né-mellyek a' 'Sidók' közzül innen azt hozták-ki, hogy noha az Enok Éent és igaz ember vólt, mindazonáltal egyÉzer's, mind a' gonofságra olly igen hajlandó, hogy kellene önökis Éüntelen az Istentől, mintegy kézen fogva, hordoztatni; nem külömben mint a' járnai tanuló gyermekek, Éüntelen az ő dajkájoktól kézen fogva hordoztatnak, hogy el ne es-fenek. (q) Némellyek pedig ezt arra magyarázták, hogy az Enok valamelly magános életet élő *Anachoreta*, Remete vólt. (r.) De nem-is figyelmezek én itt azokra a' Szent Írás-béli helyekre, mellyekben az Ekesen-Éolásnak Mestersége Érerént, a' mint az *Utak* jelentik az Ember'Életének ez vagy amaz Módját 's Állapotját, ugy a' *Járásnak* nevezeti alatt ki-fejeztetnek az Embernek külső avagy belső bizonyos Tse-leke-

a' maga Levelébe bé-irt. Midőn pedig némelly 'Sidók és némelly Ke-refétyének-is, a' Krisztus ideje tájban, tudnák azt hogy az Enók' Pró-fétziájának némínémü maradványa még akkor-is meg-vólna, igyekez-ték azt a' magok tulajdon agyokból ki-tóldozni foldozni, ragaÉtván ahoz külömböző időkben fokféle fabulákat. Melly tóldozott fol-dozott Könyv oÉtán Enók' Írásának neveztetett, és a' mellynek da-rabja az a' mellyet *Scaliger* és mások ki-adtanak. De a' melly egészen sem Enoktól nem Éármazott, sem pedig nem egy, hanem külömbö-ző időkben íratott, a' mint ezt világosan meg-mútatta, *Belgiumban* minap az *Ultrajestumi* virágzó *Academiának* Theológiát tanító egyik Tudós *Professora*, és ugyan ott nékem-is, ez előtt hét ÉÉtendőökkel, igen kedves Tanítóm, de ki már a' Mennyei Hazába bé-Éállott, *Jo-hannes Ens*, in *Biblioth. Sacr. Cap. IV. §. xv.-xviii.*

- (p.) Lád ide, ha tetÉzik, *Aug. Pfeifferi Exercit. de Enoch Cap. II. §. 1, 3.*
 (q.) Illyen értelembe vóltak két nevezetes 'Sidó Mesterek: *R. Menasseh Ben Israel*, és *R. Salomo Jarchi*, kiknek Éavaikat meg-ólvashatni, a' feljebb mindjárt meg-nevezett helyen, §. 2.
 (r.) Ezt állatta a' 'Sidók között *R. Judas Levita*, kit oÉtán némellyek a' Kerefétyének közzül-is követtek. Lád itt-is a' közelebb fel-jegyzett Tudós Embernek Munkáját.

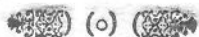
(f) Ki-jegy-

lekedetei. (f.) Mint e' mindenik igen világosan ki-tetfik
 'Sólt. I. 1. az holott ama' valósággal *Bóldog Férjfiúról*, az
 az, némellyeknek értelmek Szerént, (t.) a' Krisztus Jéfusról,
 a' mondatik hogy az *Hiteleseneknek tanátsokon nem JART*, és
 a' *bűnösöknek UTJOKON nem állott*. Mert ha Eintén, ezek
 Szerént, tsak nem mindeneknek elméjekben meg-nyomúlt-
 is az a' vélekedés, hogy midön az Enok felöl a' mondatik,
 hogy ő *füntelenül Istennek járt*, azzal a' fejeztetik-ki, hogy ő
 Eüntelenül magát Isten előtt tertző jó tselekedetekben gya-
 korlot-

(f) Ki-jegyzett fok ilyen Sz. Írásbéli helyeket, és azokat rövideden meg-is
 világosította *Salom. Gladius Philolog. Sacr. Lib. V. Tract. I. Cap. XII. col.*
1830, 1831. Es noha e' Éoláshak formájával gyakorta éltenek mind a'
 Görögök mind a' Deákok-is, *Lásd H. Gröt. ad Matth. VII. 13, 14.*
 vették mindazonáltal az kiváltképen a' Napkeletiektől, a' kiknél gya-
 korta az Halandó Emberek, *Uton-járóknak* neveztetnek.

(t) Helyben hagyom én-is ezt az értelmet, a' következők okokra nézve:
 (1.) Mert midön ez a' *Férjfiú*, 'Sólt. I. 1. olly Éóval jelentetik,
 (הַאֵלֹהִים) melly az egyet jelentő Éámban vagyon, és egy magános Férj-
 fiat téhen, alább pedig, az 5. és 6. Verssekben, az *Igazakról* (יְרֵאִים)
 a' többet jelentő Éámban vagyon emlekezet; nyilván taníttatni láttatik,
 hogy ez a' *Férjfiú* ollyan, a' ki noha maga-is igaz, a' fok *Igazaktól*
 mindazonáltal meg-külömböztetett: a' ki-is nem más lehet, hanem a'
Dávidnak amaz Igaz Magva, Jér. XXIII. 5. és a' Jéhovának *Igaz Szol-
 gája*, ki az ő esmérivel sokakat meg-igazít. Efa. LIII. 11. az-az, az
 UR JÉFUS KRISTUS. (2.) Mert ollyan dolgok mondatnak errőla' Férjfiú-
 ról, mellyek még az új-Éületett bűnös emberekben-is, egész etőben,
 fel nem találtnak; mert ha még a' Sz. Pál Apostol-is meg-vallotta azt,
 hogy ha Eintén *gyönyörködik-is ő az Isten Törvényében*, a' *belső ember
 férint*; vagyon mindazonáltal az ő tagaiban más Törvény-is, melly őtet
 gyakorta a' *bűnnek rabul adja*. Róm. VII. 22, 23. vallyon kitsoda monda-
 hatná maga felöl hogy ő a' *bűnösöknek útjokon nem állott*, *ψ. 1* hanem *éjjel
 és nappal az Ur Törvényéről gondolkodott*? v. 2. Bizony nem más, ha-
 nem tsak ama' mi Fő Papunk, a' ki *fent, ártatlan, feptő nélkül való
 és a' bűnösöktől el-választatott*. Sid. VII. 26. tudnillik az Ur JÉFUS KRISTUS.
 (3.) Mert ha ez a' Férjfiú nem a' Krisztus volna, tehát látván a' bűnös
 ember, egy felöl, hogy ebben a' 'Sóltárban tsak annak ígértetik a' *Bóldog-
 ság*, a' ki a' *hitetleneknek tanátsokon nem állott*, 's a' t. más felöl pe-
 diglen

korlotta, és egész életét a' Kegyelességnek Sinor-mértéke szerint igazgatta, 's folytatta. (u.) Én mindazonáltal, mivel a' Szent Pál Apostolnak tanítását minden Emberi *Authoritás-nál* nagyobbra betsülöm; azért tsak ebben meg nem nyugdom, hanem azt állatom, hogy midőn az Enok felől a' mondatik: *Fárt vala fiúntelenül az Istenmel.* akkor azzal egyenesen a' tanittatik, hogy az Enok a' maga Isten előtt való meg-igazulását, nem a' Tselekedetekből, hanem tsak az egy Hit által kereste, melly szerint bé állott az Istennek Kegyelembéli Szöverségében, és annak Közbenjáróját, a' Paraditsomban meg-ígértetett Afekonyi-állatnak Magvát, a' Krisztus Jésum, igaz Hit által el-fogta és magájévé tette. Felépitem, a' mint mondám, e' Magyarazatot a' Szent Pál Apostolnak

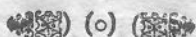
---

diglen érezvén magában hogy ő azt magáról nem mondhatja, egy-átal-jában a' Bóldogságnak keresésében igen meg-ütköznék, és ugyan a' felől kétségben-is esnék. De midőn tudja azt, hogy ez a' Férjfiú a' Krisztus Jésum, ki, noha magára nézve azzal nem tartozott, az Isten' Törvényer mindazonáltal olly tökéletesen meg-tartotta, innen igen hathatós vigasztalást vézen, által értvén könnyen, hogy a' Krisztus Jésum a' mint ezt az Isten' Törvényéhez való engedelmeséget tsak az ő hozzá folya-modó válaftott bűnösökért tselekedte, úgy a' maga Ént Eletét azoknak nem tsak például tette, hanem Lelke által azt-is tselekezézi, hogy ök-is annak követésére törekedjenek, és így a' valóságos Bóldogságnak részei legyenek. Es ezeket az okokat látták talám a' Régiek közül azok, a' kik ugyan ezen értelemben vóltanak. *Lásd Camp Vitring. Comm. in Esa. Tom. II. pag. 610. Col. 2.*

Midőn mindazonáltal én ez értelemben vagyok, nem hagyom helyben egy Tudós Embernek tselekedetét, a' ki ez Első Sóltának kezdetében lévő im' ez 'Sidó Éókból: *אִישׁ אֶשֶׁר הָאֵשׁ* azoknak betűit másképen rakván össze, más ilyen Éókat tsinált: *אִישׁ יְהוָה אֵשׁ* mellyek Magyarúl ezt tézik: *Eneklek az Isten Férjfiúról,* az az, arról az Istenről a' ki egyÉer'smind Férjfiú avagy Ember-is. *Lásd Biblioth. Brem. Class. I. Fascic. IV. num. II.*

(u.) Szépen és böven meg-világosította ezt az értelmet, a' feljebb-is meg-nevezett Tudós Ember, *Aug. Pfeiffer. Exercit. de Enoch. Cap. II. §. 5. --10.* En sem rekezttem-ki ezt az értelmet ebből a' Éólnak formájából, hanem

tolnak, mint az O Testamentomi Írások' tsalhatatlan Magyarázojának, tanításán, melly vagyon 'Sid. xi: 5. *Hit által ragadtatott el, úgy-mond, Enok, hogy ne látna halált: és meg nem találtatott, mivelhogy által-vitte vala ötet az Isten; mert minekelötte által-vitetnék μεμαρτύρηται εὐημερηνέειν τῷ Θεῷ.* az az, a'mint én ezeket, a' Görög Éóknak tulajdon erejek férent, meg forditom, bizonytságot vött a' felől, hogy Istenben meg-nyugodott. (x.) Innen ugyanis világosan látjuk azt, hogy a'mit a' Mó'ses így mondott vala ki: *Járt vala fiuntele-niül Enok az Istennel.* azt az Apostol így magyarázta: *Meg-nyugodott vala Enok az Istenben.* Már pedig Meg-nyugodni az Istenben, nem egyebet tézen, hanem az Isten' Kegyelembéli Szövetségében bé-állani: az Isten előtt való meg-igazulást nem a' Tselekedetekből, hanem az Istennek Irgalmasságából, a' Krisztus Jéhus Elég-tételének érdemeért várni. A' mint ezt maga az Apostol eléggé bizonyítja, midőn mindjárt az 6-dik v-ben

hanem csak azt mutatom-meg, hogy a' *lent és kegyes élet* csak gyö-möltse annak, a' mi az *Istennel való járásnak* nevezeti alatt kiváltképen való módon jelentetik, a' mint a' következő Éavaimból eléggé ki-tetűlik.

- (x) Hogy ezek a' Görög Éók: *εὐημερηνέειν τῷ Θεῷ* helyjesen fordittassanak ekképen: *Hogy Istenben meg-nyugodott.* meg-tetűik az 'Sid. xiii. 16. az holott így Éól az Apostol: *A jótéteményről és marhátoknak mással való közöltetéséről el ne sejtjtek ezeket; τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστῆται ὁ Θεός,* az-az, mert ilyen áldozatokban *nyugodnak meg az Isten* vagy a' mint a' mi Fordításunkban hasonló helyjes értelemmel vagyon, *mert ilyen áldozatokban gyönyörködik az Isten.* Tudom ugyan hogy Grotius és mások-is, kik a' 16-tselekedeteknek érdemeiket vitatják, ezeket másképen fordították; de hogy csak a' mi Fordításunk légyen helyjes, ki-tetűik az Hős. vi. 6. az hová az Apostol ezekben figyelmeztet, és az hol az Isten így Éól: *הסדר הפצתי ולא-זבח* az-az, *Az irgalmasságban gyönyörködöm, nyugodom-meg, és nem az áldozatokban.* Vessd-öze ezzel 'Sólt. xl. 7. *וְכַח וּמִנְחָה לֹא-הִפַּצְתָּ* mellyet ismét ne így fordíts: *Áldozatot és ajándékot, nem kívántál.* hanem így: *Az áldozatban és ajándékban meg nem nyugodtál, nem gyönyörködtél.* Mert bizony

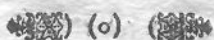
2-ben azt mondja: *Hit nélkül pediglen áldozatot évágyászat, az az, lehetetlen dolog Istenben meg-nyugodni.* (y.) Ha ugyanis az Istenben való meg-nyugovás olyan dolog, mellyre az Hit külségesképen meg-kívántatik; könnyen akarki láthatja, hogy bizony tehát az, nem egyéb, hanem az Isten' Kegyelembéli Szövetségében való bé-állás: az Isten előtt való meg-igazulásnak nem a' Tselekedetekből hanem a' Krisztus Elég-tételének érdeméből való várása. Mert a' Tselekedetekből való meg-igazulásra nem Hit kívántatik, hanem a' Törvénynek bé-töltése, Róm. x. 5. Mát. xix. 17. Igaz hát hogy midőn a' mondatott: *Járt vala az Enok fiútelennül az Iffennel.* akkor, az Apostolnak magyarázatja szerint, az Istennek Lelke arról tött tanubizonytságot, hogy Enok a' maga meg-igazulását tsak az egy Hit által várta és kereste. (z)

De azt mondja itten talám valaki énnékem: Tsak me-rő azon fővenyen épült ez az én egész magyarázatom; mert ha fiútelén azok a' Éók, mellyekkel él az Apostol, a' meg-nevezett helyben, ki-fejezhetik-is azt, hogy Enok az Isten' Kegyelembéli Szövetségében Hit által bé-állott volt; innen mindazonáltal nem jö a' ki, hogy a' Mó'ses-is ugyan azt akarta volna jelenteni, mondván hogy *az Enok fiútelenn Iffennel járt.*

kívánt az Isten az O Testamentomban áldozatot és ajándékot; de azok-ban, magokban tsak, meg nem nyugodott.

(y.) Tudnillik meg-nyugozik az, az Istenben, a' ki tudja nem tsak azt, hogy vagon Isten, és az Örökké-való, Mindenható, Igaz, Jó, Szent, s a t. hanem ennekfelette, hogy ez az Isten, mind meg-tselekedheti, mind meg-is akarja tselekedni azt, hogy a' bűnös embert idvezitse, a' maga Igazságának meg-sértődése nélkül: úgymint a' ki a' maga Fiját arra ad-ta, hogy eleget tégyen mind azokért, valakik hozzá folyamodnak. Ján. III. 16. Mind ezekre pedig meg-kívántatik a' Hit. Ellenben valaki az Iffent ezek nélkül gondolja, az az Istenben meg nem nyugzik, hanem inkább az Iffent gyűlöli, azt akarván hogy az Isten ne lenne olyan Szent és olyan Igaz, a' mitsodás.

(z.) Ugyan ezt kívánja az Apostolnak ez Enok fiútelenn való Éavaiban fel-rett tzelja,

járt. Mert az Apostol ezen Szavait vette abból a' Görög Bibliából, melyet közönségesen Hetven Vének' Fordításának neveznek; már pedig nyilván vagyon az, hogy az Apostol a' maga Leveleiben ennek a' Fordításnak Szavait gyakorta helyben hagyta, nem azért mintha azok, az O Testamentomnak Könyveiben lévő 'Sidó Éókat helyjeseu magyarázták volna; hanem csak azért, mert abban az időben a' Szent Írás többire a' Szerint a' Fordítás Szerint Görög nyelven olvastatott. En pedig erre ezt felelem: Mennyire légyen igaz, egyéb helyekre nézve, az, hogy a' Szent Pál Apostol a' LXX. Fordítóknak Görög Szavaikat helyben hagyta, ha Éintén az O Testamentomban lévő 'Sidó Éókat jól nem magyarázták-is: én azt most nem disputálok. (j) De el-mondom azt bátran, hogy ebben a' kezünk alatt lévő Helyben, mind a' LXX. Fordítók, mind pedig azok után az Apostol, az Enoknak *Istennel való járását* igen jól magyarázták olly Éólásnak formájával, melly annyit tézen mint *az Istennek Kegyelembéli Szövetségében Hit által bé-állani.* Mellyet immár ekképen mutatok-meg. Nem tagadhatja siki, hogy itten *az Istennel való járás* épen abban az értelemben vétettsék, a' melly értelemben hajdan az Isten

---

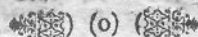
szélja, melly Szerint azt akarja meg-mutatni, hogy az Enok-is azok között volt, kik az Isten Kegyelembéli Szövetségét Hit által el-fogadták. (j.) Rövideden, e' dolog felől, én, némelly Tudókkal, így itélek. Meg-esetta' gyakorta, hogy midőn az Apostolok valamelly Sz. Írásbéli helyet az O Testamentomból elő-hoztak, éltek ugyan azon Görög Éókkal, mellyekkel a' LXX. Fordítóknál az a' Sz. Írásbéli hely fordított, ha Éintén azok a' Éók a' 'Sidó Bibliában lévő 'Sidó Éókkal épen meg nem egyeztenek-is. De ezt tselekedték csak akkor, a' midőn látták, hogy az a' Görög Fordításnak a' 'Sidó Textustól való különbözése semmiben-is meg nem vesztegeti annak a' Sz. Írásbéli Bizonyáságnak erejét. Illyenkor ugyanis nem tartották Éükségesnek, hogy azért a' kevés különbségért, (ha Éintén néha hibás volt-is;) el-távozzanak arról a' Görög Fordítástól, melly akkor a' kölség előtt ésméretefebb volt mint a' 'Sidó Biblia. Miképen nem helyjes azoknak tselekedetek, a' kik midőn a' Sz.

az Isten az Ábrahámnak ezt mondá: *הנהלך לפני* *Járj én előtt-tem fiúntelen.* 1Móf. xvii. 1. Már pedig (1) világosan tanítja az Apostol, Róm. iv. 1-12. hogy midőn Isten az Ábrahám-mal azt a' Szövetséget kötötte, melyet a' Környül-metélke-désnek Sákramentomával meg-erősített, és a' mellyben néki ez ígéket-is mondotta, 1Móf. xvii. 1-10. akkor ö véle nem egyéb Szövetséget kötött, hanem olyat, mellyben az Hit igazság gyanánt tulajdonittatik, és a' melly *Érint* az Ábrahám *nem a' Tselekedetekből igazúlt-meg*, hanem az ö *Hiti tulajdonittatott néki igazságára.* 5. 2, 3. Az honnan világosan ki-tetűzik, hogy midőn Isten ebben a' Szövetségben az Ab-rahámtól ezt kívánta: *Járj én előttem.* akkor ö-töle nem Tselekedeteket kívánt hanem Hitet. Es így *Isten előtt járni*, itten nem egyebet tétlen, hanem Istenben hinni, vagy, az Isten' Kegyelembéli Szövetségében Hit által bé-állani. De (2) ugyan ezen Szent Apostol Gal. III. 15-18. nyilván mütogatja, hogy azt a' *Kötést*, melyet Isten Ábrahám-mal meg-erősített, és a' mellyben néki az örökség *nem a' Törvény által* hanem Istennek kegyelmes Igéreti által ajándékoztatott, az-után

a' Sz. Írást a' Kölség előtt magyarázzák, mihelyt látják hogy a' mi Ma-gyar Fordításunk a' 'Sidó Éókkal pontban meg nem egyez, leg-ottan azt *Helytelen*, *roő Fordításnak* nevezik. De ezt tsak mulólag. Láfd azonban, ha tetűik, e' dologra *Camp. Vitring. Obfer. S. Lib. II. Cap. I. §. ix. p. m. 24⁸.* Mikoron pedig látták azt az Apostolok, hogy a' LXX. Fordítóknak fordításokban valamelly Sz. Írásbéli hely épen a' maga igaz értelmétől meg-foétatott, akkor azt helyben nem hagyták, hanem azt elő-hozván, Görögül-is úgy mondták-ki a' mint a' 'Sidóban vagyon; nem pedig a' mint vagyon a' LXX. Fordítóknál. p. o. Mát. II. 15. elő-ho-zatika a' mi vagyon HóI XI. 1. de mivel itt a' LXX. Fordítóknak fordítások: *ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλυσα τὰ τέκνα αὐτῆς* az-az, *Egyiptomból hívtam vissza az ö fiait.* igen különböz a' Prófétának 'Sidó Éavaitól, melyek ek-képen folynak: *ממצרים קראתי לנני* az-az, *Egyiptomból hívtam*

az én fiamat. azért az Evangyélis-ta-is azt nem a' LXX. Fordítás *Érint*, hanem

után a' Törvény erőtelenné nem tette, sem ahoz valami toldalékot, *Ἐπιδατοῖς*, nem adott, melly érént a' Megigazulás, rész érént az Igéreteken való Hitből, rész érént pedig a' Törvénynek tsefedetiből lenne. A' mellyekből ki-kerekedik ismét, hogy midőn Isten Ábrahámnak ezt mondotta: *Járj én előttem*, akkor ő-tőle nem egyebet kívánt, hanem az Igéretnek igaz Hittel való elfogadását; melly viszont nem egyéb hanem az Isten' Kegyelembéli Szövetségébe Hit által való bé állás. Mivel azért mind ezekből ellene mondhatatlanul ki hozhatni, hogy az Ábrahám históriájában, *Isten előtt járni*, annyit tézen mint az Isten' Kegyelembéli Szövetségébe Hit által bé állani; azért tsalhatatlan igazság léken az-is, hogy midőn Enok felől a' mondatik: *Járt vala fiúntelenül az Istennel*, annak igaz értelme ez, hogy Enok az Isten' Kegyelembéli Szövetségébe Hit által bé állott volt. (v.) Ése az, a' mit kelle meg-mutatnom.

De

hanem a' 'Sidó Éők érént, így mondotta: *ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεισά τον υἱόν μου*, az-az, *Egyiptomból hívám ki az én fiamat*. Ugy a' Sz. Pál Apostol-is Róm. X. 15. elő-hozván azt a' mi vagy on Efa. LII: 7. nem hagyta helyben az LXX. Fordítóknak szavait, hanem éólott Görögül a' Profétánál lévő 'Sidó Éők érént. Vagynak ide több példák-is. *Lásd Job. Henr. Hottinger. Thesaur. Philol. Lib. I. Cap. III. Sect. III. Quaest. XI.* Mind ezektől pedig meg kell különböztetni azokat a' Sz. Írásbeli helyeket, mellyeket noha az LXX. Fordítók körül Éóra a' 'Sidóból nem fordítottak; azoknak igaz értelmeiket mindazonáltal igen helyjelen ki-magyarázták, mellyeket annakoláért az Apostolok-is csak azon LXX. Fordítóknak szavaikkal hoztak-elő. Illyen az a' mi vagy on 'Sid. X. 5. mellyben elő-hozatik 'Sólt. XL. 7. de nem úgy a' mint a' 'Sidóban vagy on, hanem a' mint azt az LXX. Fordítók helyjelen magyarázták. Illyen ez a' kezem alatt lévő *Locus*-is, mellyben a' Letzke elő-hozatik az LXX. Fordítóknak magyarázatjok érént, mivel az igen helyjes, a' mint meg-mutatom.

(v.) Magában-is ez a' Éólásnak formája: *Járni az Istennel*, igen alkalmas arra, hogy a' meg-mondott értelmet ki-fejezze. Mivel ugyanis, a'

(o)

De jegyezzük-meg, Kerefityének! hogy midőn én eképen disputálok, nem tagadom azt, hogy az Istennel való járásnak szükséges gyümöltsei légyenek a' Jó Tselekedetek; sőt ugyan azt állatom hogy ez az Istennel való járás igen termékeny. *Éülő-anyja a' Jó Tselekedeteknek.* Azt mondom annakokáért csak, hogy a' mi az Istennel való járásnak kiváltképen való veleje, a' nem áll a' Jó Tselekedetekben, hanem azokról megkülömböztetett; miképen a' Gyümöltstermő fa különbözik az ő Gyümöltseitől. (aa.) És ugyan ezt tanítjuk mi az igaz Hit felől, hogy noha az, a' Megigazu-

mint Éöl az Ámos. Proféta, soha ketten együtt nem járnak, ha ő közöttük egyesek nem léznek. Ámós. III. 3. az az, ha egymás társaságában nem gyönyörködnek, ha egymás hűségében, barátságában meg-nyugott elmével nintsenek; innen ki-jő az, hogy bizony tehát az Istennel való együtt járás szükségesképen magában foglalja azt az Istenben vetett bizodalmat, melly Éerént az ember az Istennel való társalkodásban gyönyörködik, és, a' mint feljebb az Apostol Éavait magyaráztam, az Istenben meg-nyugodik.

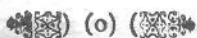
(aa.) És ez egészen Éépen meg-világosodik, ha ennek az Istennel vagy Isten előtt való járásnak ellenében tévÉük az Isten előtt való el-rejtezt. Tudniliik, midőn Ádám meg-ésméré azt hogy Isten ellen vétkezett, *el-rejté magát Isten előtt a' kertnek fáí között,* 1Mó.s. III. 8. És a' Kain-is mihelyen hallá az Istennek B rói Sententziáját, leg-ottan ezt mondá: *Imé a' te ortzád előtt el kell rejteznem.* 1Mó.s. IV. 14. Nyilván nagyon pedig az, hogy ezeknek Isten előtt való el-rejtezték ki-fejezi azt az ő állapotjokat, mellyben az ő Lelkek-élméretitől vadoltatván, az Istentől, mint Éoros igazságú Birótól, rettegtek, az Istent kerülték. Melly Éerént, mivel ennek egyenesen ellenében tétetik az Istennel való járás; azért Éükség hogy e' ki-fejezze a' bünös.Embernek azt az állapotját, mellyben az Istentől való rettegés alól fel-Éabadította, és az Istenben való bizodalom ő-benne helyre állítatott. És így ímÉ az az Istennel való járás nem egyéb lézen hanem a' mire minket Ivezítönk tanított, midőn ekképen hívogatott: *Fűjjetek én hozzám!* Mat. XI. 28. mellyel vesd öÉve. Ján. VI. 35. és erre lásd Comment. Frid. A. Lampe. Ugyan ezen értelemben vétetik az Isten előtt való járás Ábrabámról, 1Mó.s. XXIV. 40. *Iájáról,* 1Mó.s. XLVIII. 15. *Ézekiásról,* 2Kir. XX. 3. *Dávidról,* Sölt. LVI. 14. s a' t.

(bb.) Mi-

igazulásnak dolgában, a' Tselekedetektől meg különböztetik; (bb.) soha mindazonáltal az igaz Hit Jó Tselekedetek nélkül nem lehet; miképen senki másval együtt

(bb.) Mitsoda különbség legyen ez, meg tanít minket arra a Szent Pál Apostol, midőn ekképen szól: *Ezt mondjuk bizonyosképen, hogy az ember meg-igazul* Hitnek általa, *a Törvénynek Tselekedeti nélkül.* Róm. III. 28. Tedd ide Gal. II. 16. Efés. II. 8, 9. Mellyek érént a' mi Vallálunk ez: A' bűnös ember Isten előtt való Meg-igazulásának Szerző vagy érdemlő oka, nem a' Jó Tselekedetek, hanem tsak az egy Jézus Krisztusnak tökéletes Igazsága; melly azoknak tulajdonítatik, a' kik ötlet igaz Hit által magokévé teszik. Magájévé tézi pedig valójában a' Krisztust, a ki nem tsak mint *Püfétától*, az Idvelségnek útát tanúlja, és mint *Aldozó Paptól* bűneinek el-móltattását várja, hanem egy Szeremind néki, mint *Királynak*, engedelmeskedik-is, és az ő Királyi Törvényét tellyes tehetsége érént meg-tartani igyekezi. Az honnan melly Éoros egyben-köttetése legyen, a' mi Tudományunk érént, az Hitnek a' Jó Tselekedetekkel, vak a' ki nem látja. Egyet értett mi velünk e' dologban hajdan *Augustinus*-is midőn így szólott: *Lib de Fide & Operib. Cap. XIV. Oper. Ejus Tom. IV. Legis opera non pracedunt* (: scil. ut *Cassia* :) *justificandum, sed sequuntur justificatum.* az az, A' Jó Tselekedetek nem előzik-meg (: tudnilik mint Okok :) a' meg-igazított embert, hanem követik azt a' ki már meg-igazított. Bizony vallást tett erről a' *Tridentumi Concilium*-is, *Session VI Cap. 8.* ekképen végezvén: *Gratis justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quae justificationem pracedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur.* az az. Kegyelemből mondatunk meg-igazulni, azért, mert sem az Hit, sem a' Tselekedetek; mellyek a' mi meg-igazulásunkat meg-előzik, az Istennek minket meg-igazító kegyelmességét nem érdemlik. Nem lehet hogy ide fel ne jegyezzem ama nagy emlékezteti V. Károly Császár Udvari Predikátorának, *Guevarai Antalnak*, Sz. Ferentz Szerzetéből való Papnak, 's a' t. igen jeles szavait, mellyekben (: *vid. Ejusd. Epist. ac Dissert. p. m. 2.* :) így szólott: *Tanta est natura nostra imbecillitas, tanta conditionis vilitas, tanta rerum omnium inopia, ut nisi illud ipsum, quod Deo debemus, Deus nobis dederit, nihil omnino quod demus, habituri simus.* az az, Olly nagy a' mi természetünknek erőtlensége, olly nagy a' mi állapotunknak alátalonsága, olly nagy minden dolgok iránt való külségünk, hogy hanemha azt, a' mivel Istennek tartozunk, maga az Isten adja minékünk, nem léfenn tellyességgel semmink, a' mit Istennek adjunk.

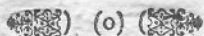
együtt nem járhat, ha tagjait nem mozgatja. (cc.)

Harmadkor, meg-jegyzésre méltó dolog itt az, hogy a' Mó'ses Éolván erről az Enoknak Istennel való járásáról, azt ekképen mondja-ki: *Járt vala Enok füntelenül* אֵנוֹךְ הָלַךְ אֵלֶּיךָ az az, tulajdonképen, *Amaz ELOHIM Istennel*. Mintegy ugyan ujjal mutatván arra az Istenre, a' ki felől 1. Mó's 1. r. ezt mondotta vala: *Kezdetben teremte az Elohim a' Mennyet és a' Földet*. Fel-tézem itt most a' mit má'kor meg-mutat-tam, (dd.) hogy midőn Isten a' Tereintésnek Historiájában magát

(cc.) Midőn feljebb az Istennel való járást magyaráztam, nem Éemléltém tsak magában a' Járást, a' mennyiben az a' Testnek mozgásában áll, hanem Éemléltém mindenkor egészen az Istennel való Járást, mellynek fundamentoma az Istenben való meg-nyugovás. Ha pedig immár a' Járást tsak magában gondoljuk mint mozgást, léssen az Emblémája a' Tselekedeteknek, és itt nevezetesen a' Jó Tselekedeteknek. Mert miképen senki má'sal együtt nem járhat, ha magát nem mozgatja; ugy az Hit nem igaz Hit, ha Tselekedetek nélkül vágyon. Jak II 20-22. És ebben az értelemben immár meg-álhat azoknak magyarázatjok, kik az Istennel való járásnak neve alatt értik az igaz Hitből Éarmazott Jó Tselekedeteket.

(dd.) Tselekedtem azt midőn egy Prédikázióban magyaráztam 5. Mó's. VI. 4. meg-erősítvén azt az értelmet, melly Éerént a' Mó'ses ezekben az Igékben: יהוה אלהינו יהוה A' Jehova, a' mi Istenünk, egy Jehova. nem azt akarta tanítani, hogy az a' Jehova, a' ki az Izraelnek Istene, tsak egyedül Jehova, tsak egyedül Isten, és más ö-raja kívül több Jehova, több Isten nintsen; (: Noha ez-is igaz, de ez a' Szent Írásban más Éólásnak formájival taníttatik. Lásd 5. Mó's IV. 35. Sólt. LXXXVI. 10. Ésa. XLVI. 9. sa t. :) hanem azt, hogy az a' Jehova, a' אֱלֹהֵינוּ (אלהינו) mi Istenünknek nevezetük, nem sok egymástól meg-külömböztetett Istenek, hanem tsak egy Isten, egy Jehova. Az az, az a' Jehova, a' ki, az Isteni Személyeknek fokságokért, Elohimnak mondatik, Állatjára nézve tsak egy Jehova. Ugyanis, ha a' Mó'sesnek Éándéka ez igékben a' volna, hogy az Izraelnek Egy Istenét ellenekben tégye a' Pogányok sok Isteneiknek; tehát az ő Éavai tsak ezt tennék: A' Jehova, a' mi Istenünk, tsak egyedül Jehova. Már pedig ez a' Pogányok ellen nintsen, mert tudták ezek azt, hogy tsak az Izrael népének Istene az a' ki Jehovának neveztetik; de e'

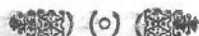

magát mindenkor *Elohim*nak nevezte, más Nével pedig len tsak egyféle sem, 1Mó's. I. annak semmi egyéb *rationabilis*, okos Emberhez illő, oka nem adattathatik, hanem ez, hogy az által nyilván jelentésék, hogy az az Isten, a' ki e' Világot teremtette, olyan Isten, a' ki noha Állatjában Egy, Személyében mindazonáltal Három: Atya, Fiú és Szent Lélek. (ee.) Melly Szerént járt vala az Enoch Ünn-telenül *amaz Elohimmal*, midőn tudta és hitte, hogy az ő Istene nem tsak olyan Isten, ki ez egész Világot teremtette, hanem

de e' mellett azt-is állatták hogy az ő Isteneik, *Jupiter, Mars, 's a' t.* Éintén olyan Istenek, mint az, a' kit a' 'Sidók *Jehovának* mondanak. És így a' Mó'ses itt semmi derekas dolgot nem tanitana.

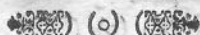
(ee.) Tudnilik az itten a' Kérdés: Miért hogy az Isten, a' Szent Írásban oly sok helyeken, ezzel a' Éóval nevezte magát: **אלהים** ELOHIM, melly a' 'Sidóknál, *in Numero Multitudinis*: a' Sokságot jelentő formában vagyon, az az, a' melly Magyarul tulajdonképen ezt tézi *Istene*nek; holott ez a' Éó az Egyet jelentő formában-is ki-mondattathatik, 's ki-is mondatik így: **אלוה** ELOAH. melly azt tézi: *Isten*? Erre a' Kérdésre, azoknak kik a' Szent Háromságnak Szentséges Titkát nem esmér k' s nem hiúik, (: sőt még másoknak-is némellyeknek, kik a' felől jól hiúenek :) két nevezetesebb Feleletek vagyon: Az *első*, melly régibb és közönségebb, azt állatja hogy ezzel a' Nével ki-fejeztetik tsak az Istene-*nek* Fekészes Méltósága, mivel a' 'Sidóknak Éokálok volna, hogy valamely nagy méltóságu Személyt gyakorta oly Éóval nevezzenek, melly a' *többet* jelentő Éámban vagyon, bátor az a' Személy nem több hanem *tsak* egy légyen-is. Mint ez a' Szent Írásban bizonyospéldákból meg-*té*zenék. A' *Második* Felelet, mellyet nem régen talált egy különben tudós, de ebben igen *absurdus, Remonstrans, Job. Clericus*, ez: A' 'Sidók ezt a' Nevet vették a' Kanaán Földén lakott Pogányoktól, a' kik mivel azt tartották hogy *nem tsak* egy hanem *sok istenek* vagynak, ezért azokról gyakorta a' *többet* jelentő Éámmal Éólottanak: kiket ostan ebben a' 'Sidók-is követtek, noha tudták azt hogy az Isten tsak Egy. Ezek a' nevezetesebb Feleletek, (: mert a' többi *exament* sem érdemlenek :) de ezek közül egyik-is meg nem állhat. Mert a' mi az *Első* illeti: épen nem igaz az, hogy a' 'Sidók valamely bizonyos Személyt, tsak Tíztetésnének okáért, oly Éóval neveznének, melly a' *többet* jelentő Éámban volna, ha az a' Személy tsak egyedül magánofon gondoltatik. A' melly Éók ugyanis példaul

hanem olyan-is, a' ki, mivel azon *Egy Isteni Természetben*,
Atya, *Fiu*, és *Szent Lélek*, azért elégséges arra, hogy a'
 Bünös Embert, a' maga Tökéletességeinek meg-sértődése
 nélkül idvezitse. Melly semmiképen meg nem lehetne, ha
 az Egy

példaul itt a' 'Sidó Bibliából elő hozattatnak, azok vagy valósággal nem
 a' *többet jelentő fámában* vagynak: vagy nem csak egy hanem több Sze-
 mélyekre néznek: vagy egyenesen az Istenre tartoznak. De nem le-
 het hogy ezeket itt mind elő fámáláljam. *Lásd Jac. Guffer. Comment.*
Ling. Hebr. p. 36. f. Innen meg-valíja azt maga egy Tudós 'Sidó, *Rab-*
bi Huna, hogy ha az Isten maga magát *Elohim*nek nem nevezte volna;
 soha senkinek az Emberek között az Istent ilyen többet jelentő formájú
 szóval nevezni nem szabad lett volna. A' mellyből ki-hozhatni azt,
 hogy bizony tehát a' 'Sidó Nyelvnek természetű nem hozta azt magával,
 hogy az Isten, csak Tisztességnek okáért, ilyen formában nevezettség;
 Mert így az akárkinek szabad lett volna. De különben-is, ha ez a'
 Név *Elohim* csak az Istennek Méltóságát fejezi-ki; miért hogy nem min-
 denkor így neveztetik: miért hogy sokszor *Eloah* az ő neve: valíyon
 nem kell-e az Istennek Méltóságát mindenkor előttünk hordozni? A'
 mi már a' *Második Feleletet* nézi, a' tellyességgel helytelen. (1.) Mert
 az Izraeliták nem a' Kanaán Földén lakozó Pogányoktól tanultak a' 'Si-
 dó Nyelvet. (2.) Mert a' Próféta, még akkor-is midőn az Igaz Isten-
 nek Egysége mellett disputálnak a' fok Isteneket imádó Pogányok ellen,
 az Istent ezzel a' Nével nevezik: 5 Mó's IV. 35. Efa. XLIV. 8. Mel-
 lyet egyáltalában nem tsélekednének, ha ez a' Név a' Pogányoknak fok
 Isteneiktől vétetett volna.

Mi annakokáért látván e' Feleleteknek helytelenségeket, és más-
 felől tudván hogy az Isten semmit is maga felől bölts okok nélkül nem
 íratott; a' fel-tett Kérdésre ekképen felelünk. Midőn Isten magát *Elo-*
*him*nek nevezette, olly szóval melly magában sokaságot jelent, akkor
 azt tanította hogy az Istenben vagyon valami valóságos sokaság. A'
 melly-is minémű legyen, noha azt csak a' Szent Írásnak több rékeiből
 tanulhatjuk meg világoson; mutat mindazonáltal arra útát a' józan O-
 koskodás-is. Ugyanis, nem lehet az Istenben *Statuum Multitudo*, Kü-
 lömböző Állapotoknak sokasága; mert az Isten változhatatlan, és min-
 denkor azon egy Állapotban áll és marad: nem-is lehet *Multitudo Par-*
tium, Réseknek sokasága; mert az Isten nem áll különböző Résekből:
 nem-is lehet *Multitudo Perfectionum*, Tökéletességeknek sokasága; mert
 az Istennek Tökéletességei, az Istenre nézve egymástól nem különböz-
 nek. Szükség hát hogy ez a' sokaság légyen az Egy Isteni Állatban lévő
 külö-

az Egy Isteni Állatban Három Isteni Személyek nem volnának. (ff)

II. Szemléljük immár, K. H. az Enok' Világi Életének ditsőséges Ki-menetelét, mellyet a' Mó'ses így ad előnkbe: *Nem találtaték sobol, mert az Isten fel-ragadá ötet.* Nem tartom Éükségesnek, hogy itten fokáig disputáljak azok ellen, a' kik azt állatják, hogy noha az Enok-is Éintén úgy meg-hólt mint a' több Pátriárkák; mondatik mindazonáltal *Istentől fel-ragadtatottnak*, tsak azért, mert az Isten ötet hirtelen való Halállal, *Morte immatura*, és mintegy az ő Életének közepette, vette-ki e' Világból. (gg.) Akár figyelmezzünk ugyanis

különböző Isteni Személyeknek fokasága. A' kik is hogy tsak Hárman és nem többen légyenek, tudnilik az Atya, a' Fiú, és a' Szent Lélek, azt már a' Szent Írás más helyeken világosan tanítja.

(ff.) Hogy a' Bűnös Ember' idvezítésében le az Istennek Igazsága se az ő Igalmalsága meg ne sértődne, arra meg-kívántatott egy felől hogy légyen a' ki az Istennek Igazságát oltalmazza és a' Bűnnek Meg-büntetését Éorossan meg kívánja: más felől hogy légyen a' ki a' Éegény Bűnösért eleget tégyen: harmadik felől pedig hogy légyen a' ki a' Bűnben meg-hólt Embert meg-elevenitse és azt az Elég-tételt ö-réája ruházza. Mindezek pedig Isteni munkák; mert sem az Isten a' maga Ditsőségét teremtet állatra nem bizhatta, sem az Isten Igazságának teremtet állat eleget nem tehetett, sem maga ereje által a' Bűnben halva fekvő Ember azt az Elég-tételt magájéva nem tehetette. Már pedig mind ezeket tsak egy Isteni Személy véghez nem vihetette; mert más a' ki fizet, más a' kinek fizetni kell, más a' ki a' meg-fizetéstől bizonytságot tézen. És így hogy a' Bűnös Embernek idvezirése nem lehetetlen hanem lehetséges dolog, az onnan függ, mert az Egy Isteni Állatban Három Személyek vagynak. Kiknek elméreteken kívül nintsen idvesség. Ján. XVII. 3. XIV. 26.

(gg.) Illyen értelemben vagynak egynéhányan a' 'Sidó Mesterek, kiket, noha kételkedve, követnek némelly Keresztények-is. Ennek pedig fundamentomául ezt adják, mert ez a' Éölásnak formája: mellyet a' mi Fordítónk, az Apostol magyarázatja Éerént, így fejezett-ki: *Nem találtaték sobol.* a' Szent Írásban gyakoroltatik azok felől-is a' kik valósággal meg-hóltanak, Jér. XXXI. 15. De erőtelen fundamentom ez; mert a' Szent Írásnak magyarázatjában nem tsak azt kell nézni hogy vala-

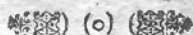
lameilly

gyanis a' Mó'sesnek fiaira, akár pedig a' Szent Pál Appstol-
nak feljebb említett magyarázatjára, által értjük igen kön-
nyen, hogy egy átaljában az Enok nem holt-meg mint a'
több Patriárkák, kiknek Testek *porrá lött*, *mint az előtt*
volt; *Lelkek pedig meg-tért az Istenhez*, *a' ki adta volt azt*.
Préd. XII. 9. hanem Lelkestől és Testestől fel-vitetett az Isten-
hez. Bizony midőn látjuk (1.) hogy a' Mó'ses, ebben-az
V. dik Ré'zben, elő-Éamálván az Özönviz előtt élt Patriárká-
kat, mindenik Eletének utánna veti ama' Éomorú *Epilo-*
gust: *És meg-hala.* az egy Enok felől pedig ezt mondja:
Az Isten fel-ragadá ötet. nem gondolhatunk egyebet, ha-
nem azt, hogy az Enok' Eletének ki-menetele nem olyan
volt mint a' többeké. És midőn ezzel egyben vetjük azt,
hogy az Illyés Proféta, kinek Testestől és Lelkestől való fel-
vitetetését Éemeivel látta az Eli'seus, 1 Kir. II. 11, 12. ugyan
ezen Éóval mondatik *el-ragadtatottnak*, 1. 3, 10. nyilván
meg-győzöttetünk a' felől, hogy tehát az Enok-is Testestől
és Lelkestől el vitetett a' Földről. Annyival inkább, mivel
e' Éólásnak formája: *לקח אהר* *El-ragadta*, vagy *El-vitte öter*.
Sohol-is a' Szent Írásban azok felől nem találtatik, a' kik ren-
des

lamelly Éólásnak formája ez vagy amaz helyben miért vétetik, hanem
inkább azt hogy a' kezünk alatt lévő helyben, az előtte és utánna való-
hoz illendöképen, mit jelenthet. Továbbá ugyan ezen Éólásnak for-
mája gyakoroltatik azok felől-is, kik noha az ő Éokott helyekben nem ta-
laltatnak, valósággal mindazonáltal meg nem holtanak. 1 Mó's. XLII.
36. azt mondja Jákób az ő Fiainak: *A' Jófes nintsen*, *א' שִׁמְעוֹן* a' Simeon
nintsen, *א' יוֹסֵף* holott sem a' Jófes sem a' Simeon valósággal meg nem
holtanak volt. Ugy a' Jób-is az Isten felől ezen Éóval Éól, Jób. XXIII.
8. A' mellyekből ki-tetjük, hogy ez a' Éólásnak formája tsak azt feje-
zi-ki, hogy midőn az Enok egy ideig e' Földön élt volna, egy'zer hir-
telen tsak oda lött, nem látatott, nem találtatott, sem az ő Hazánál,
sem abban az helyben, mellyben gyakorta az Istent tisztelni Éokta vala,
sem masutt az Emberek között. Melly-is mitől, és mimodon-
clett,

des halállal meg-hóltanak. (bb.) De kivált (2) minden kételkedést el-hárít innen a' Sz. Pál Apostolnak bizonyoságtétele, 'Sid. xi. 5. *Hit által ragadtatott-el Énok, hogy ne látna halált.* Mert miképen a' Sz. Írásban *Meg-látni az halált*, annyit tézen mint meg-halni, 'Sólt. LXXXIX. 49. úgy ellenben *Halált nem látni* annyit tézen mint meg nem halni. Luk. II. 26.

Ezt azért ebben hagyván, lássuk immár hová ragadtatott az Énok. Én ugyan, mivel a' tellyes Sz. Írásban sohol-is két egymástól meg-külömböztetett Helynél's Állapotnál többet nem találok, mellyekben e' Földről végképen

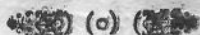
---

azt már az utánna való Években tézi-le a' Mó'ses, ezt mondván: *Mert az Isten fel-ragadá ötet.*

(bb.) Találunk ugyan a' Szent Írásban illetlen Éolásnak formáját: קח נפש *Vedd-el, ragadd-el az én Lelkemet.* 1 Kir. XIX. 4. Jón. IV. 3. és ísmét: *Keressék az én Lelkemet לקחה* *hogy el-vegyék azt.* 1 Kir. XIX. 10. mellyekben mindenütt az Halal jelentetik. De, nem hasonló ezekhez az, melly a' Letzkében vagyon; mert az Énok felől nem a' mondatik hogy az Isten לקח נפשו *El-ragadá az ő Lelkét*, hanem לקח אתו *El-ragadá ötet* egészen. Már pedig valahol ez a' É6 לקח az egész Emberről mondatik, ott ishol-is Halált nem tézen, hanem az egész Embernek valahová vagy valamire való fel-vételését. Az honnan midőn a' Jérémiás Prófeta így Éól: *Uram! אל-לארץ אפך תקחי* *a'te haragodnak el-halasztására ne vegy-fel engemet.* Jér. XV. 15. akkor nem azt kézi hogy az Isten ne ölje-meg ötet, hanem azt, hogy ne vegye-fel ötet a' Prófétálásra, ne prófétáltasson véle, ha az ő haragját el akarja halasztani. Mert ettől fél vala a' Jérémiás, hogy ha ő prófétal a' 'Sidók ellen, az Isten pedig a' maga haragját el-halasztja; tehát ő mint valami hamis Prófeta meg-büntettetik. Tudnilik erőtelenkedik vala itt a' Jérémiás, nem különben mint Jónás. Jón. IV. Ha pedig valaki a' fel-tett Állásnak ellenében tenné azt a' mi vagyon Ezék. XXIV. 16. holott az Isten így Éól a' Prófétának: *Embernek fia לקח ממך* *Imé én el-vevém te-rőled a' te feneidének gyónjövűségét.* mell, et maga a' Prófeta a' 18. yben így magyaráz: *Es meg-hala az én Feleségem.* Én erre azt felelem, hogy itt a' Prófétának Felesége nem annyiban gondoltatik a' mennyiben Ember, hanem a' mennyiben az ő Férfjének

penél-költözött Lelkek vagy egész Emberek mulatozhatnak, és a' mellyek közzül egyik a' Ditsőségnek 's Bóldogságnak, másik pediglen a' Kárhozatnak helyje 's állapotja; (ii.) azért könnyen el-hízem hogy az Énok, úgy-mint ki egész Világi Életében Istennel járt vala; ekkor nem másuvá hanem a' Ditsőségnek helyjére 's állapotjára vitette-tett.

jének Gyönyörűsége, és annyiban egészen el-vette azt Isten ő-rőle. Az honnan ismét ki-jő az, hogy a' miről ez a' Éő mondatik, az, egészen vétetik-el: ha az egész Emberről mondatik; az egész Ember vétetik-el; ha a' Lélekről, az egész Lélek: ha a' Gyönyörűségről, az egész Gyönyörűség. Ezek érént el-igazíthatni azt-is a' mi vagyon. Jób. I. 28. (ii.) Ha valaki ennek ellene mond, és azt állítja, hogy a' Szent Írásban vagyon emlékezet még harmadik és negyedik sőt ötödik Helyről vagy Állapotról-is, mellyekben e' Világról végképen el-költözött Lelkek vagy Emberek mulatoznak vagy mulatoznak; az ilyen Ember tartsa maga köteleltségének ez ő Állatásának igazságát a' Szent Írásból meg-mutatni, tudván ama' Régulat: *Adfermantur incumbit Probatio*. Addig pedig ne neheztesse, hogy én azt ebben nem láthatom. Bizony az Ur Jézus Krisztus tsak két különböző Helyekre vagy Állapotokra vezető Utakról emlékezik, mellyek közzül egyik féles, és viken a' Vekedelemre; a' másik pedig keskeny, és viken az Életre. Mát. VII. 13, 14. melly ekképen magyaráztatik Ján. III. 36. *A' ki bifen a' Fiuba, vagyon annak örök élete, a' ki pedig nem bifen a' Fiunak, nem látja az életet, hanem az Istennek haragja marad rajta.* És mivel minden Emberek vagy idvezülnek vagy el-kárhoznak, Márk. XVI. 16. ezekről pedig a' Szent Írás azt tanítja, hogy miként az El-kárhozandók Haláluk után mindjárt Pokolba vitettetnek Luk. XVI. 23. 1Pét. III. 19. úgy az Idvezülendők leg-ottan hogy e' Világból végképen ki-költöznek, az életre mennek, Ján. V. 24. és a' Krisztussal együtt léknek, Filip. I. 23. 2Kór. V. 8. (: a' ki bizony nem másutt hanem a' Ditsőségnek helyjében 's állapotjában vagyon. Ján. XVII. 23. :) hogy a' Békességbe bé-menvén, minden fáradtságokból meg-nyugodjanak, Ésa. LVII. 2. Jelen. XIV. 13. és az ő futásokat el-végezven az Igazságnak Koronájával meg-ajándékoztassanak. 2Tim. IV. 7, 8. minthogy már azoknak semmi kárhoztattatások nintsen, Róm. VIII. 1. hanem a' Krisztus Jézus egyetlenegy áldozatjával véktelezéseké tette őket mind örökké. Sid. X. 14. Innen nem egyebet hozhatunk ki hanem azt a' mit fel-tettem. Mellyel meg-egyez ama' nagy emlékezetű *Augustinus*-is, *Lb. XIII. de Civ. Dei Cap.*

tett. Mellyben-is annyival bátrabban meg-nyugodom, mi-
vel (1.) látom azt hogy a' Sz. Írás az Illyés felől, ki ha-
fonlóképen fel-ragadtatott, nyilván mondja hogy ő fel-vi-
tetett, fel-ment az Egekbe. 2Kir. II. 1, 11. (kk.) Látom azt-is
(2.) hogy az Hiveknek a' Dirsőségbe való bé-vitettetése, melly
a' Fel-

Cap. VIII. ekképen tanítván: *Anima piorum a corpore separata sunt in
requie; impiorum autem penas luunt, donec istarum ad aeternam vitam,
illarum vero ad aeternam mortem, corpora reviviscant.* az az, Az Hi-
veknek Leikeik a' Testől el-válván, nyugalomban vagynak; az Hitt-
leneknek Leikeik pedig büntetettnek, míglen amazoknak az örök életre,
ezeknek pedig az örök halálra, az ő Testeik meg-elevenednek. És ugyan
e' volt a' régi 'Sídóknak-is e' felől való tudományok, mint ezt bizonyítja
R. Tanchum ad 1 Sam. XXV. 29. midőn így szól: *Sententia est amicum.*
Interpretum, duplicem esse Animæ statum: quibusdam Animabus esse
gradum sublimem, dum vita immortalis fruuntur, nec morti nec perdi-
tioni obnoxia: aliis autem ludere fluxus nature, adeo ut requiem &
consistendi locum non inveniunt, verum dolores perpetuos & cruciatus
continuos. Lásd Eduard. Pocock. *Not. in Port. Mosi. Cap. VI. p. m. 93.*
Kiktől, úgy láték, tanulták volt ezt még a' Pogányok-is, midőn a'
meg-holtakat hofonlóképen két Karban helyhez-tették, mellyekről Di-
pbilus Görög Poeta így írt:

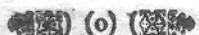
Καὶ γὰρ κατὰ ἄστυ δύο τριῖς νομίζομεν,
Μίαν διχαίαν, κατέραν ἀσπιδῶν ἵππων
Ὀδόν.

Kivel épen meg-egyezz Virgilius Deák Poeta-is ekképen szólván, *Aeneid*
Lib. VI. v. 535. f.

Hic locus est, partes ubi se via findit in ambas:
Dextera, qua Ditis magni sub mœnia tendit,
Hæc iter Elysium nobis: at lava malorum
Emerget penas, & ad impia Tartara mittit.

Mellyeket elő-hozott *Adv. Cattenb. Spicileg. Theol. Lib. III. Cap. XII.*
de a' mellyeket én most Magyarra nem fordítok.

(kk.) Mire való-is lett volna az Illyésnek illy pompás készüllettel, tüzes
székkel és tüzes lovakkal való el-vitettetése, 2Kir. II. 11. ha ő azo-
kon nem az Égbe hanem más nem tudom mitsoda helyre vitetett volna?
És vallyon ki-jöhetett volna-e máfunnan, hanem az Égből, abban a'
ditső-

a' Fel-támadás után Lelkekre és Testekre nézve lézen, ugyan ezen Éóval fejeztetik-ki 'Sólt. LXXIII. 24. (II.) Vóltának mindazonáltal a' 'Sidó Mesterek közzül olyanok, a' kik azt állatták hogy az Énok nem az Égbe hanem a' Földi Paraditsomba ragadtatott, miként azután az Illyés Próféta-is. (mm.) Mellyet az Illyésre nézve onnan bizonyít *Rabbi Menasse Ben Israel*, (nn.) mert az Illyés az ő elragadtatása után, a' mint nékie tetzik, Jórámnak a' Júda Királyjának Levelet küldött, 2Kron. XXI. 12. Mellyet kétség nélkül, a' mint ő vitatja, nem az örök Bóldogságból hanem a' Földi Paraditsomból irt; mert vallyon a' Ditsőségben

---

ditsőségben, mellyben meg-láttatott, midőn a' Krístusnak és az ő három Tanítványinak, ama' hegyen, Mó'fessel együtt meg-jelent, és ő-véle be'féléltetett. Luk. IX. 28--31.

(II.) Midőn e' meg-nevezett helyben a' Próféta így Éól: *A' te tanátsoddal igazgaték engemet, ואחר כבוד תקחי* és azután a' ditsőségbe fel-véte, fel-ragadték engemet. érti egyenesen azt az ő fel-ragadtatását, melly lézen a' Fel-támadás után, mikoron, a' mint Éól a' Sz. Pál Apóstitól, mind a' kik fel-támadnak, mind a' kik életben meg-maradnak, egyetembe fel-ragadtatnak az UR eleibe, hogy mindenkor az URtal légyenek. 1Theff. IV. 17. Tedd ide 'Sólt. XLIX. 16.

(mm.) Illyen amaz híres 'Sidó Doktor, *Rabbi Dávid Kimchi*, ki a' Tizen-kettődik *Seculum*ban, Spanyol Országban élt, és az O Testamentomi Sz. Írásra Magyarázatot irt, a' ki, in *Comment. ad 2Reg. II. 1.* így Éól: *Vulgus nostrum; etiam Sapientes nostri tenent Eliam ingressum Paradisum cum corpore, ibique vivere in statu, in quo erant primi Parentes nostri ante Lapsum. Similiter Enoch intravit Paradisum.* az az, Minálunk a' Kötség és még a' Bóltsek-is azt tartják, hogy az Illyés Paraditsomba ment-bé Testfől, és ott olyan állapotban él, a' minémiben vóltanak a' mi első Szüléink az Eset előtt. Hasonlóképen az Enoch Paraditsomba ment-bé. Meg-egyez ezzel *Rabbi Isaac Abarbanel*, midőn azon 2Kir. II. 1. magyarázza. Lásd *Eduard Pocock. Not. in Portam Moiss. p. m. 198.* És ugyan e' tanittatik a' 'Sidóknak *Sobar* nevű Könyvekben, mellyet még a' Második *Seculum*ban irt *R. Simeon*, *R. Akiba*nak Tanítványja. Lásd *Joh. Henr. Ottho. Hist. Doct. Misnic. p. m. 150.* (nn.) Élt ez a' Tizen-hetedik *Seculum*nak elein és irt egynéhány Könyveket, mellyek

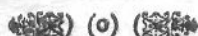

(o)

ben ki adott volna néki Tentát, Pennát, Papirossát? és vallyon mitsoda Postán küldhette volna onnan ki ez ő Levelet? De hogy én ez Illyésnek Leveléről mostan fokat ne befélljek, (oo.) melly nem-is *Küldött Levelnek*, hanem
 csak

mellyek különböző Nyelveken találatnak. Ezek között vagyon az-
 mellyet irt az Halottak Fel-támadásokról, és a' mellyben *Lib. II. Cap.*
 III. ekképen okoskodik.

(oo.) Mivel a' Királyok II. Könyvének I. II. és III. Réseiből úgy látzik, hogy az Illyés Próféta fel-ragadtatott Jósaátnak Júda Királyjának tizen-nyöltzadik Eftendejében; ez a' Levél pedig érkezett a' Jórámnak Júda Királyjának kezéhez, minekutánna az ő Atyja a' Jósaát meg-hólt, 2Kronik. XXI. 1, 12. ki-is húszöt Eftendeig uralkodott vala, 1Kir. XXII. 42. innen ki-tetűzik hogy leg-alább-is hét Eftendők el-múltak vala már akkor az Illyésnek fel-ragadtatása után, a' mikor ez ő Irása Jórámnak meg-adatott. Fáraztotta azért e' dolog a' Sz. Irás Magyar-
 zóknak elméjeket, nem látván által mimódon leheffen azt mondani hogy az Illyés az ő el-ragadtatása után az Égből Levelet irt. Erre nézve némelylek úgy vélekedtek, hogy e' Levelnek Írója nem a' The-
 bites Illyés volt, a' ki fel-ragadtatott, hanem vagy az Eli'seus, a' ki Illyésnek nevezetnék mivelhogy az *Illyés' Lelke ő rajta meg-nyúgodott*: vagy pedig más valamelly akkor élő Próféta, a' ki ugyan valósággal Illyésnek nevezetett. De nem állhat-meg ez a' vélekedés; mert sem arra példánk nintsen hogy az Eli'seus valahol Illyésnek mondatnék, sem pedig ebben az egész Historiában más Illyés nevű Próféta a' The-
 bites Illyésen kívül nem olvasunk. Málók azért azt akarják meg-mú-
 tatni hogy az Illyés még akkor el nem ragadtatott volt mikor ez ő Irása Jórámnak meg-adatott. De ez sem egyez-meg az Historiának rendivel, mellyet feljebb elő-adtam. Vallyon hát azt mondjuk-e hogy az Illyés ezt az Irást vagy a' Mennyorfágból vagy a' Paraditsomból küldötte? E' sem helyjes, mert hogy valaki a' Mennyorfágból Levelet küldjön, azt úgy hihetjük-el ha a' Sz. Irás arról világos bizonytságot téken, mi-némű ez Historiában nem találatik: De nem-is a' Ditsőségben múlatozó Lelkeknek dolgok az hogy a' Földön élő Embereket tanítsák, Luk. XVI. 27--31. a' Paraditsomból pedig nem küldhette, mert nem oda vitetett volt, a' mint meg-mútatom. Szükség hát hogy az az értelem igaz legyen, a' mellyet elő-adtam. Tudhatta ugyanis az Illyés, Pró-
 fétiai Lélek által, még mikor e' földön volt, azokat a' dolgokat mellye-
 ket tselekedendő vala a' Jórám az ő el-ragadtatása után; miképen tudja vala *Eli'seus-is* eleve azokat mellyeket lok idővel azután tselekedék Ha-
 zael

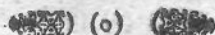

tsak közönséges nével, *Írásnak* mondattatik, (*pp.*) elég legyen arra meg-jegyeznünk, hogy azt az Illyés Próféta nem az ő el-ragadtatása után hanem az előtt írta volt, el-látván eleve, mint Próféta, minémü Uralkodása lenne Jórám-nak a' Júda Királyjának : miképen a' több Próféta- is gyakorta előre olly dolgokat irtanak-meg, mellyek az ő halálok után következő idökre tartoztanak. (*qq.*) Ennek-felette, bizony ha az Énok és az Illyés a' Földi Paraditsom-ba ragadtattak, hogy mind Világ végezetéig vagy tsak a' Messiásnak el-jöveteléig ott maradjanak; tehát ez ő El-ragadtatások nem ~~El~~gált ö-nékiek semmi mások felett való Méltóságokra és meg-jutalmaztatásokra, hanem inkább minden egyéb Szentek' állapotjoknál alább való állapotba és mint

zaek Siriának Királyja, 2Kir. VIII. 12. XIII. 22. És így helyjese-n mondhatjuk azt, hogy az Illyés meg-írván még e' Földön ezt az Írást, adta azt az ő el-ragadtatása előtt Éli'seusnak, meg-hagyván ö-néki hogy annak idejében küldje azt a' Jórám-kezébe. Így bizta vala Illyés Éli'se-usra azt-is hogy Hazael Királyja kenje Siriában. Vessd össze 1Kir. XIX. 15. és 2Kir. VIII. 13. Illendő-is vala hogy a' Jórám Király ilyen már e' Világról el-költözött Próféta-nak régi írása által intettetnék-meg, ugy-mint ki a' jelen-valótól azt olly könnyen el nem ~~En~~vedte volna.

(*pp.*) Tudnilik a' 'Sidók midön ~~É~~orosan valamelly *másnak Küldött Levélről* emlekeznek, akkor inkább élnek ezzel a' ~~É~~óval : ~~מִסְכָּה~~ mint 2Sám. II. 14. 15. 2Kir. V. 6. Esth. I. 22. 's a' t. ez az Illyés' Írása pedig nevez-tetik ezzel a' ~~É~~óval : ~~מִסְכָּה~~ melly téhen akárminémü *Írást*, 2Mó's. XXXII. 16. E'fa XXXVIII. 9.

(*qq.*) Már régen *Hieronimus* E'faiás felöl azt mondotta, hogy ötet nem an-nyira Próféta-nak mint Evangyélis-tának kell nevezni, mivel a' Krístus Jé-sus és az Anya~~É~~ntegyház felöl olly igen világosan irt, mintha ugyan nem jövőndő hanem régen meg-lött dolgokat irt volna. Bizony az LIII. Rézben a' Krístus Jé-sus ~~En~~vedései felöl így ~~É~~ólt, mintha ugyan ma-ga a' Kere~~É~~fa alatt ült volna, midön Idvezitönk azon függött. Val-lyon azért azt mondjuk-e hogy az E'faiás mind azokat akkor írta mikor azok végben mentenek, és azután ugy küldötte-le az ígből ide alá a' Földre?

és mint egy unalmas Tömlöztbe való helyheztetésekre. (rr.)
Melly mivel a' Sz. Irással Zemtől Zemben ellenkezik ; azért
e' tévely-

(rr.) De ezen kívül , ha az Enok a' Földi Paraditsomba vitetett , vallyon
mimodon maradt meg az Özönvizben ? holott ez az egész lakható vi-
lágot elborította , 2Pét. III. 6. és abban mindennek e' Földről el-töröltes-
tének , maradván csak Noé , és a' kik ö-véle valának a' Bárában.
1Mó's. VII. 23. Tudom ugyan hogy a' Régiek között Jóhannes Da-
maszenus , ki a' Nyoltzadik Seculumban élt , és a' Kerétyéni Hítről IV.
Könyveket írt , azt állatta hogy a' Földi Paraditsom olly magas Hegy-
nek tetején vagyon , melly épen az Hóldnak járásáig nyúl-fel , és a' mel-
lyet azért az Özönviz-is el nem borithatott , melly vélekedés ki-fejezte-
tik ezekben a' régi Versekben-is:

Sed nostros montes , quorum juga celsa putantur ,

Per bis sex ulnas eminent ille locus.

Et cum Diluvium merfisset fluctibus Orbem ,

Deucalionas exsuperavit aquas.

Mellyeknek értelmek ez :

A' Paraditsomnak régi kies Kerte ,

Mellyből az Ádámot Ördög ki-heverte ,

Helyjét minden magas Hegyek felett nyerte ,

Azért az Özönviz azt bé nem keverte.

De fundamentom nélkül vagyon ez a' vélekedés ; mert azon kívül hogy
a' Paraditsomnak illy magas hegyen való helyheztetése annak a' Mó'sés-
nél lévő le-irattatásával meg nem egyez : vallyon kitsoda hihetné-el
hogy e' Földnek hátán valahol olly magas Hegy fekünnék , melly az
Hóldnak utjáig fel-nyúlna ? mivel nyanis az Hóldnak leg-alsóbb utja-is,
a' mint az *Astronomusok* fel-vetették , a' Földtől távol vagyon 45580.
Német Mély-Földekkel , az egész Föld' Golyobisának temérdeksége
pedig avagy Egész Tengelyének hossza csak 1720. Német Mély-Földe-
ket foglal magában , innen a' jó-ki hogy az a' Hegy , melly az Hóldnak
járásáig fel-nyúlna , magasabb volna , az egész Földnek vastagságánál : és
így a' Föld épen olly diételen munkája volna a' Böls Istennek , mint ha
valamelly Embernek az Orta egész Teste állásánál hosszabb volna. Mél-
tő azért itten helyben hagyni ama' Tudós Jesuitának , Schottus Gáspár-
nak Éavait , mellyekben (: *Lásd Iter Exstat. Kircherian. Dial. I. Cap.*
II. Schol. VI. p. m. 89. :) így Éöl : *Credo equidem facile , esse alicubi in*
orientalibus regionibus inaccessa quadam scopulorum montium precipi-
tia ;

e' tévelygő vélekedést a' 'Sidóknak vissza adván, maradjunk a' feljebb fel-tett értelemben. (ss.) Most pedig mind ezekből légyen ez a' mi TUDOMANYUNK:

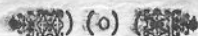
ISTENnek minden Tsuda-tételei között, mellyeket Világ' Teremtetésétől fogva mind Világ' végezetéiglen, az Emberek körül tett és téken, a' mint leg-első úgy leg-nagyobb-is az, hogy

vala-

tia; at intra illa Paradisum fuisse, aut si fuit, adhuc in amoenitate sua perseverare, minime credo: quis enim id vidit, si inaccessa sunt loca? az az, El-bízem ugyan könnyen hogy a' napkeleti tartományokban vagnak néhol igen magas és járatlan köziklás hegyek, de hogy a' Paradisom azok között lett volna, vagy ha volt-is, hogy a' mind eddig a' maga ékecségében meg-maradott volna, azt épen nem bízem: mert vallyon kitsoda látta azt, ha ahoz még csak nem-is közelíthetni? Ugy nagyon ugyan hogy az Enoknak Paraditsomba tört vitetetését némellyek abból-is bizonyítják a' mi vagon Síták. XLIV. 16. holott a' Vulgata Versioban ilyen becédekot olvasunk: Henoeh placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut dei gentibus poenitentiam, az az, Kedvet talált Enok Isten előtt, és által-vitetett Paraditsomba, hogy adjon a' Pogányoknak penitentziát. De hogy most e' Könyvnek Méltósága felől semmit-is ne Éoljak, tártuk-meg erre-eket: (1.) Ez a' bizonyosság a' Görög Nyelvben, mellyen-előzőr ez a' Könyv íratatott, csak így vagon: Ενωχ ευφρανεν κυριω Θεω και μετετεθη εν οδειγματι μεταβολας ταις Ισπαις, mellyeket így kell meg-fordítani: Meg-nyugodott Enok az Istenben, és által-vitetett, hogy lenne példa a' nemzetsegeknek a' meg-térésre. Mellyekben a' Paraditsomról semmi emlékezet nintsen. (2.) Ha ennek a' Könyvnek Írója itt azt tanítaná hogy az Enok a' Földi Paraditsomba vitetett; tehát magát tsapná artzúl, mert a' XLIX. Réznek 16. ýben azt mondja hogy az Enok a' földről fel-vitetett. Melly érén (3) ha kintén az ő Éavaiban ott volna-is a' Paraditsomnak neve, azt mindazonáltal nem a' Földi Paraditsomról kellene értenünk hanem a' Mennyoréágról. Bizony mikor a' Sz. Pál Apostol maga felől azt mondja hogy ő el-ragadtatott a' Paraditsomba, 2Kór. XII. 4. nem a' Földi Paraditsomot érti, hanem a' Mennyoréágot, mert azt a' 2. ýben Harmadik égnek nevezi.

(ss.) Kellott volna itt még valamit Éolanom az Enok' fel-ragadtatásának Mődjáról; de mivel e' felől a' Sz. Írásból semmit nem tudharni, azért azt inkább el-hallgattam, előtem hordozván Theodoretusnak ama' mon-dását:

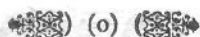

valakik az Isten Kegyelembéli Szövetségébe igaz Hit által beállottanak, mind azok Testestől és Lelkestől, vagy előbb vagy később, az örök Ditsőségbe bevitettségnek. Foly e' Tudománynak Igazsága egyenesen a' Letzkéből, annak előadott Magyarázatja Szerént.

És ugyan ezt adja elméinkre maga-is Édes Idvezitőnk amaz ő szavaiban, Ján. III. 13. *Senki nem ment fel Mennybe, hanem az a' ki le-fállott Mennyből, tudnilik az Embernek Fia, ki a' Mennyben vagyon.* Tanítván ekképen világosan melly igen

dását: *Non inquirenda sunt, qua tacentur, sed veneranda, qua scribuntur.* az az *Nem kell vizgálni azokat mellyek el-hallgattattak, hanem betűlni kell azokat mellyek meg-irattak.* Fel-jegyzem mindazonáltal ide némellyeknek e' felől való vélekedéseket. Ama' b. e. *Luther Márton* úgy vélekedett, hogy talám az Enok ollykor ragadtatott-el midőn valami magános helyen imádkozván el-alult; melly felől azért a' több Patriárkák semmi bizonyosságot nem tudhattak, mindaddig mig az Isten azt nékik meg nem jelentette. Másoknak ellenben úgy tetszik hogy az Enok fel-ragadtatott az egész akkori Ekklesiának Seme láttára; hogy így senki ne gondolná azt hogy talám ő-is mint az Ábel valakitől meg ölettetett. De mind ezek bizonytalanok.

Szoktak ennekfelette a' Sz. I. M. Tudósok az Enok Patriárkát úgy emlélni, mint az Ur Jésus Krisztusnak igen nemes *Typusát*, Ábrázolóját. De nem tzeloni hogy ennek világosítását kezemre végyom. Irt erről rövideden de fontoson mostan a' *Leydai* minap az *Ultrajestumi* *Academiának* nagy Ékessége, és annak idejében nékem is kedves Tanítóm, *Johannes vanden Honert T.H.F. instit. Theol. Typ. Part. I. Cap. II. § XIX. & XXXI-XXXIII.* Kihez add hozzá *Hieron. Gulielm. Snabelij Amanit. Theol. Embl. & Typ. p. 150. f.* Ismét *Salom. Glasfii ΧΡΙΣΤΟΛΟΓ. Mosais. Dissert. V. Sect. IV.* Én inkább itt még azt jegyzem-meg, hogy midőn Enok felől a' mondatik: *Fel-ragadá ötet* az *Elohim.* nintsen ez-is igen lép erő nélkül. Tudnilik ezzel a' tanítatik hogy a' *Szent Háromság Egy Isten* tselekedte ezt az Enoknak fel-ragadtatását magához illendő úton módon, az az, minckutánna az *Atya Isten* ötöt öröktől fogva Szeretvén el-választotta, Róm. VIII. 29. a' *Fiu Isten* ö érette magát engedtelő áldozatúl ajánlotta, Jób. XXXIII. 24. *Sólt. XL 8 a'* *Szent Lélek Isten* pedig ötöt az idvességnek útára meg-tanította és abban való járásra fel-indította. *Sólt. CXLIII. 10. Néh. IX. 20. 1Pét. I. 2.*

igen nagy és ugyan Isteni erőből Éarmazható Tsuda-tétel legyen az, hogy valaki Testestől Lelkestől a' Mennybe felvitettség. (tt.) De mivel ugyan ezen Idvezitönk' Tanúbizonyossága, melyet a' Tudománynak meg-erősítésére előhozék, nyilván ellenkezni láttatik az Enoknak Mennybe lött vitettségével; azért Éükség lézen ezt az akadályt is rövid Éóval el-háritanunk. Mellyre annakokáért tsak azt jegyezzük-meg: Nem azt mondja Idvezitönk hogy *Senki a' Mennybe fel nem vitetett*, hanem azt hogy *Senki a' Mennybe fel nem ment*, mellyek egymástól különböznek; és a' melly Éerént magát világosan ellenekben tézi azoknak kik már ö-elötte a' *Ditsőségbe bé-vitetettek*, 'Sid. II. 10. de a' kik felől mindazonáltal nem lehet egéÉ erőben azt mondani hogy a' *Mennybe fel-mentenek*. Mintha ugyan megannyi Éókkal ekképen Éólott volna: Jóllehet már ez előtt némellyek, nem tsak Lelkekre hanem Testekre nézve-is, a' Mennybe fel-vitettek, mint az Enok és az Illyés, senki mindazonáltal még eddig maga tulajdon erejével és tulajdon igazságának érdeme által a' Mennybe fel nem ment; hanem e' ditsőség egyedül tsak az Embernek Fiáé, a' ki a' Mennyben vagyon: amazok pediglen ennek érdeméért és ennek ereje által vitettenek-fel. És így az Ur Jépus a' mi Tudományunkal nem ellenkezik, főt inkább azt erősíti.

De

(tt.) Vagynak olyan Sz. I. M. a' kik úgy ítélnék, hogy a' Krisztus Jépus ezen Éavaiban Ján. III. 13. nem Éól arról az ö Mennybe való meneteléről, melly lött az ö Fel-támadása után, midőn az Atyának jobbjára helyhezterett, Tsel. II. 32-34. hanem Éól arról az ö titkos Mennybe való meneteléről, melly Éerént ö az Isteni minden Tanátsnak tudójavá tétetett; annyira hogy itt *Mennybe menni* nem egyebet tégyen hanem az *Istennek Mennyei akaratját tanátsát meg-tudni*, mint Péld. XXX. 4. 5. Móf. XXX. 12. erre példak volnának. De nem helyjes ez a' Magyarázat, mert valahol a' Sz. Írásban a' Krisztusnak Mennybe menetele ellenében tétetik az ö Mennyből való le-Éállásának, az ott mindenkor

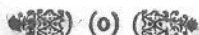

De továbbá meg-fundáltatunk még a' fel-tett Igazságban jobban-is, ha jól elméinkre vésztük (1.) hogy azok az három nevezetes Személyek, kik felől a' Sz. Írásban meg-jegyeztetett hogy mind Testtől Lelkestől az Egekbe fel-vitettek, három egymástól meg-külömböztetett időnek szakaszaiban éltenek, melly három szakaszokban az Isten Anyafentegyházának e' Földön való Vitézkedésének egész ideje bé foglaltatott. Tudniliik *első* ezek között a' Személyek között volt az *Enok*, a' ki élt és fel-ragadtatott az Igéretnek ideje alatt, melly folyt Ádámtól fogva Mó'sesig: *második* volt az *Illyés*, a' ki élt és fel-ragadtatott az O Testamentomnak ideje alatt, melly volt Mó'sestől fogva a' Krisztusig: *harmadik* volt az Ur *Jésus Kristus*, a' ki élt és az Égben fel-ment az Új Testamentomnak idejében, melly ma vagy on és tart mind Világ' végezetéiglen. A' mellyek Istennek bölts rendelkezéséből arra mutattnak, hogy az Istennek minden Tsuda-tételei, mellyeket az Emberekben eleitől fogva tselekedett, oda tzeleloznak, hogy minden időbéli Hivek, ki-ki a' maga idejében, mind Lelkekre mind Testekre nézve, az Egekbe fel-vitettesenek. (uu.) De (2.) figyelmezzünk még ara-is, hogy miként az Enoknak Menny-

---

denkor tulajdonképen vétetik. Lát. Éfés. IV. 10. Ján. VI. 62. Tudniliik miképen a' Krisztusnak Mennyből való le-állása ki-fejezi az ő Világra való jövetelét, melly lött akkor mikor a' Bölögságos Szüz Máriának méhében Emberi Testet vett fel magára Ján. VI. 33, 38. Éfés. IV. 9. és a' mellyet régenren gyakorta meg-példázott, kiváltképen pedig mikor amaz Egő Tsipke-bokorba le-állott, 2. Móf. III. 2. 8. úgy a' Krisztusnak Mennybe való fel-menetele jelenti az ő Világról való el-menetelét, melly lött akkor, mikor e' Földről az Egekbe fel-vitetett, Luk. XXIV. 51. Tsel. I. 9. és a' melly az előtt hasonlóképen sok ízben meg-példáztatott, 1. Móf. XVIII. 22. XXXV. 13. Bir. VI. 21. És ugyan erről való Mese vagy on Péld. XXX. 4. 5. Móf. XXX. 12.

(uu.) Látta ezt már régen mint egy homályban *Irenaus*, midön így irt:

(o)

Mennybe való fel-ragadtatása e' Világon leg-első Tsuda-tétel volt, úgymint a' melly előtt másról nem olvasunk; úgy e' Világon leg-utolsó Tsuda-tétel-is a' lézen, midön, a' mint szól az Apostol, 1Kór. XV. 52. *nagy hirtelen és egy szempillantásban az utolsó trombita-őve a' halottak fel-támadnak, az élők pedig el-változnak, és egyetembe az Ur eleibe fel-ragadtatnak, 1Theff. IV. 17.*

És ezeknek alkalmatosságával jegyezzük-meg immár e' következő dolgokat: I. Midön az Enok az Egekbe fel-ragadtatott, akkor immár nem csak az Ábel erőszakos halállal, hanem maga-is az Ádám tsendes halállal meg-holtanak volt. Így akarta tudnilik Isten elébb az Ádámban és az Ábelben meg-mutatni minémü keferü gyümöltse legyen az Ádám által e' Világra bé-jött Bűnnek, minek-előtte az Enokban ki-mutatná minémü örvendetes munkája legyen a' bűnös Emberhez járult Gazdag Kegyelemnek. Hogy így azon rendel tellyesednék-bé a' mit mond az Apostol, Róm. VI. 23. *A' Bűnnek 'söldja az Halál; az Istennek Kegyelembéli ajándéka pedig az örök élet, a' mi Urunk Jézus Krisztusban.* De nem-is fok idő telék-el az Ádámnak Halála és az Enoknak Fel-ragadtatása között, úgymint csak Ötven-hét Éztendő. (xx.) Hogy így minek-utánna látták az Emberek az Ádámban a' Bűnnek Zomorú fajzatját az Halált, azután csak hamar láthatnák-meg az azzal ellenkező Kegyelemnek örvendetes gyümöltsét-is, és így a' felől kétségbe ne esnének.

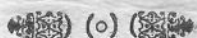
II. Midön

Enoch placens Deo, in quo placuit corpore, translatus est, translationem Justorum pramonstrans. vid. apud. Snabel. l. c. az az, Kedves volt Enok Istennek, és ugyan azon testben, mellyben kedvet talált, által-vitetett, mutatván előre az Igazaknak által-vitetetéseket.

(xx.) Midön ugyanis az Enok Éületett, akkor az Ádám volt 622 Éztendő, mert

Ádám

II. Midőn az Enok az Egekbe fel-ragadtatott, akkor még az Halottak közzül senki-is fel nem támadott volt. Így akarta az Isten meg-mutatni mint lett volna az Ember' e' Földön el-töltött Életének ki-menetele, ha az Épségnek állapotjában meg-maradott volna. (yy.) Azután pedig őztán midőn némelyek az Halálból fel-támasztattak, azokban az Isten azt mutatta-meg, mit tehet még a' Bűnnek bé-jövele után-is az Isteni Kegyelem. Tudnilik hogy ha Éintén az Hivék egyfőer meg-halnak-is, azután mindazonáltal vízont az örök Életre fel-támasztatnak. Az honnan immár ki-jő az-is, hogy ha Éintén az Enok rendes Halállal meg nem holt-is, nem vétetett-ki mindazonáltal tellyességgel ama' Mennyei Dékrétom alól, mellyben *el-végeztetett hogy az Emberek egyfőer meg-baljanak*. Sid. IX. 27. mivel ő-is az ő Fel-ragadtatásában el-változtatott, melly az Halálnak néminémü neme volt. (zz.) Hogy így miképen azokban,

---

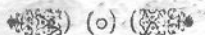
Ádám, mikor nemzé Sethet, vala	-- 130.	Eztendős. 1. Mós. V. 3.
Seth, mikor nemze Enóft, vala	-- 105.	- - - - - 7. 6.
Enos, mikor nemzé Kénánt, vala	-- 90.	- - - - - 7. 9.
Kénán, mikor nemzé Mahaláléelt, vala	70.	- - - - - 7. 12.
Mahaláléel, mikor nemzé Járedet, vala	65.	- - - - - 7. 15.
Járed, midőn nemzé Enokot, vala	162.	- - - - - 7. 18.

Mellyeket össze vetvén lénnek 622. az Ádám Életének Eztendei, melyek után minthogy az Ádám még élt 308. Eztendöket, halván-meg 930 Eztendős korában, 1 Mós. V. 5. az Enok pedig élt 365 Eztendöket, 1 Mós. V. 23. innen ki-teték hogy az Enok fel-ragadtatott az Ádám halála után 57. Eztendökkel.

(yy.) Mivel a' Szent Írásnak világos tanítása érént, az Halál a' Bűnnek földje Róm. VI. 23. V. 12. nem pedig az Ember természetének szükség követője, *Sequela Naturae*, a' mint némelyeknek teték; ezért azt állatjuk hogy ha az Ember az Épségnek állapotjában meg-maradott volna, soha meg nem holt volna, hanem minekutánna e' Földi Életét el-végezte volna, azután a' Ditsőségbe fel-ragadtatott volna.

(zz.) Mert ha Éintén az Enoknak Lelke Testétől el nem választott-is, mint a' rendes Halálban szokott lenni; szükség volt mindazonáltal hogy

ban, kik az Utolsó nap előtt az Halálból fel támadtattak, amaz utolsó közönséges Fel-támadásnak *præludiuma*, előre-jelentő bizogysága volt; ugy az Enoknak el-változtatásában is eleve jelentetnék minődon fognak, ugyan azon utolsó napon, azok el változtatni, kik az *Urnak el-jövetelére életben meg-maradnak*, 1Thes. IV. 15. 1Kór. XV. 52, 53.

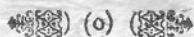
III. Midőn az Enok az Egekbe fel-ragadtatott, élt vala egészen Három Éáz Hatvan-öt Éztendőket: épen a' mennyi Éámú Napok vagynak közönségesen egy kerek Éztendőben. Így akarta tudnilik az Isteni Böltsefség előnkbe adni, hogy minekutánna az Anyafentegyház az ő e' Földön való bujdosásának egész kerek Éztendejét el-tölti, az az; minden ő Vitézkedését tökéletesen el-végezi, akkor minden Hivek e' Földről az Egekbe fel-ragadtatnak. (jj.)

Mit mondjak azért immár tinéktek mindnyájan, óh Halandóságnak Törvénye alá rekeztetett Emberek? Eljő bizony az az idő, a' mellyben ti-féleletek-is egyen-egyen a' mondatik: *Enemmu. Nem találtatik jobol.* Vajha annak-okaért ekkoron nem az Ördögök, hanem az Elohim, az Isten ragadna-el titeket! Mostan azért ha ezt kívánjátok; igyekezzetek azon is a' mi ennek eleiben tétetett. Járjatok tudnilik föntelenül az Istennel, azzal pedig a' ki ELOHIM: Atya, Fiú és Szent Lélek. Ne keressetek más Ve-zért,

---

az ő Földi, Porból-való és Leles Testte, Mennyei, és Lelki Testé változnék, mivelhogy a' Test és a' Vér nem veheti az Isten orfágának örökségét: sem a' rothadandóság a' rothadatlan természetet örökségül nem bírhatja. 1Kór. XV. 50. Mellyre nézve helyjelen mondotta *Procopius Gazaus*: *Et si Enoch & Elias more hominum non legantur defuncti, attamen Divina quadam ratione nobis inexplorata mortalitatem exuerunt.*

(jj.) Vagynak még egyéb jeles dolgok-is, mellyekről az Enoknak Fel-ragadtatása bizonyoságot tett, de a' mellyeket én immár a' papirosnak kedvezvén le nem írok. Láska azokat, a' kinek tetéik *in Histor. Patriarch. Job. Heidegg. Part. I. Exireit. IX. §. XIII.*

zért, más Uti-társat ezen kívül. Találtok itt mindent. Ha Árvák vagytok Atya nélkül; találtok itt Édes Atyát, az Atya Istent, ki az ő Fiában meg-engezteltetett: Ha Közbenjáró nélkül Ékülködtök; találtok itt Közbenjárót, a' Fiú Istent, a' ki az övéiért tökéletesen eleget-tett: Ha Vigasztalásra vagyon Éükségtek; itt vagyon ama' Vigasztaló, a' Szent Lélek Isten, ki meg-vigasztalja a' Szomorú Léveket. Járjatok hát ezzel az Elohimmal. De járjatok úgy hogy ez a' ti Istennel való járástok mások előtt-is nyilvánvaló legyen, az az, hogy a' ti Hitetek mutassa ki magát a' Jótselekedetekben. Így lézen ugyanis oztán, hogy minekutánna itt e' Földön való járástokban az Orozlánt és Áspis kígyót meg-tapodjátok, 'Sólt. XCI. 13. azután ki-ki közzületek, előzőr ugyan Lelkére nézve a' maga idejében, amaz utolsó Trombita-Éókor pedig Testére nézve is, az Ur eleibe fel-ragadtattok, hogy Ő-vele mindenkor együtt légyetek. 1Theff. IV. 17.

De fordítsátok immár, Szomorú Hallgatóim! velem együtt könyvező feneiteket ez előttünk le-téetett gyászos Kóporsóra, mellyben meg-hidegedett Tetemei bé-zároltat-tak Néhai Tiszteletes Tudos UDVARHELYI MIHÁLY Uramnak, a' Kolo'svári Reformatum Nemes Collegiumnak Sz. I. M. és az Idvességnek egyenes utát tisztán és fíradhatatlanul tanító, de már *Emeritus* Professorának. Kinek hogy tartozó kötelességem Érerént és az Elöttem-járokna akaratokra, Utolsó Tiszteiséget tennék, az Enoknak Istentől lött fel-ragadtatása felől eddig elöttetek tsak igen együgyüen és talám unalmason-is bezzéllgeték. Énok vala ugyan-is ez Istennek Férjfia vóltaképen mind Életében mind Halálában. Ne-is Éedje rántzban senki közzületek haragos homlokát, hogy ötet Énokhoz hasonlítám, még tsak nem-is említvén

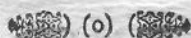

litvén ama' Éokott *prae-fatio*: *Si liceat parvas magnis com-ponere rebus.* Akár nézzük ugyan is az ő e' Földön el-töltött Életének rendit, akár pedig len annak ki-menetelit, mindenütt az Énokhoz hasonló voltát fel-találjuk.

1. Énok vala az ő Életének kezdetében. Énok a' 'Si-dó Nyelven annyit téken mint valami dologra Éentelte-tett, melly nével a' Járed és az ő Felesége az Énokot a' végre nevezték vala, hogy ő egész életében Isten' ditsősé-gére Éenteltetett légyen. Ilyen vala pedig e' már meg-boldogult Lélek is, mert mihelyen M. DC. LXX. ÉÉten-dőben e' Világra Éületteték, leg-ottan Kegyes Szüléitől Istennek Éámára Éentelteték, és ahoz illendőképen mind azoknak Éemes gondviselések alatt mind pedig az Udvar-helyi Reformatum Nemes *Gymnasium*ban Isteni félelemben nevelteték, mind addig míg onnan előzőr a' Kolo'svári Re-formatum Collegiumban, azután pedig a' *Belgiumi Academi-ákban* küldetették. Hogy ekképen az Isten' ditsőségének terjesztésére alkalmatossá tétettetnek.

2. Énok vala egész meg-élemedert életének minden rendiben. Minekutánna ugyan is a' külső Országokról fok-féle hasznos Tudományokkal meg-rakodva vízfő tere, e' vala minden eke kedve, főt ugyan mindennapi étele's gyönyörűsége hogy nem tsak maga Éüntelenül az Istennel jár-na, hanem másokat-is erre az Istennel való járásra tanitana, mellyet tselekedék-is, előzőr ugyan Máramarosban a' Szi-geri Reformatum Nemes *Gymnasium*ban Éintén XIV. ÉÉ-tendőknek el-folyások alatt, azután pedig len e' Kolo'svári Réformatum Collegiumban már épen XVI. ÉÉ-tendők alatt Professori Hivatalt viselvén. Mellyben minémü Éemes böl-tsefséggel, épülettel, Istenhez és az Isteni Igazságokhoz va-ló Éent Éeretettel, és ugyan fáradhatatlan Éerénységgel forgolódott, bizonyságok arról mind azok, valakik az ő lábai-

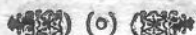

lábainál az Idveségnek útára meg-tanittatván, ma vagy az Ekklesiában vagy a' Külső Társaságban, a' Közönséges Jóra nagy házonnal folgalnak. Kik között hogy a' leg-utolsó rendben az én méltatlan Nevemet-is fel-jegyezzem, Ő-hozzája való háládatosságomnak kötelelsége kívánja.

De nem tsak ekképen az ő Közönséges Hivatalában, hanem maga Házának igazgatásában-is, Istennel való fiuntelen járása ki-tündöklik vala. Minekutánna ugyanis az Isten Ő-nékie Házat építe, Hüiséges Házas-Társúl melléje rendelvén, mostan immár meg-hidegedett Tetemei felett fívesen kefergő Özvegyét, T. N. JAKAB SÁRA AÉfzonyt, meg-is áldá ez ő Házafsági életét Hét igen jeles Tsemetékel, kik körül mindnyájan melly igen igaz Atyai indulattal dajkálkodott, és az igaz Istennel való járásra melly nagy fogalmatossággal tanított, mind addig míg azok közül egyet az Halál által az örökkévalóságra, kettőt pediglen a' Tízfetséges Házafságra ki-adott: bizonyság legyen erre a' többek között, mellyeket én elő nem lámláhatok, tsak ez egy, hogy soha azokat femei elől el nem bortsátja vala, míg azoknak mintegy Tesserául ezt nem adja vala: *Deum time: Az Istent féljétek.*

3. És hogy immár Életének egyéb minémüségait az Oratorra bizzam, mellyben mindeneket meg-betsüllő: Barátihoz, Jóakaróihoz egyenes fívet viselő és mindenekkel jól-tenni igyekező: minden ellenkező dolgokban Békefés-ges-tűrő vala. Énok vala az ő Életének Ki-menetelében, midön e' mostan folyó Hónapnak 2-dik Napján, Életének LXVII-dik EÉftendéjében közzülünk olly hirtelenséggel elragadtaték, hogy sokakhoz mind Betegségének mind Halálának hire egyzer'smind érkeznek.

Ez egyben pediglen az Énóktól meg-külömbözteték, hogy midön az Énok Testével és Lelkével együtt fel-ra-

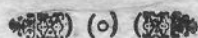

ragadtaték, Ő az ő Testét, melyben egész Élete fok nyavalyákkal gyakoroltatott vala, mi közöttünk hagyá, hogy a' Földnek gyömrában mind addig nyugodnék, míg amaz Utolsó Napon Lelke azzal vízfönt egyesítették és ekképen az Egekbe Ő-is egészen fel-ragadtaták.

Mit mondjak azért immár vizsgálásodra illy Kegyes és mind eddig Zúntelenül Istennel járó 's Tégedet igazán Szerető Férjedtől el-hagyatott, és ezért Éivedben felette igen meg-sebhetett Özvegy? Mit mondjak Tinéktek-is illy Tisztelendő és Titeket az Istennel való járásra Förgalmato-son tanító Atyátoktól meg-fosztatott távol és jelen-való Kedves Gyermekei? Tanúlatok bizony sokat ez Isten Férjfiától mellyekkel magatokat vizsgálthattátok, sőt még mostan-is kezetekben vagyon ama' minden vizsgálásoknak ki-merithetetlen Kút-feje, az Istennek Beiséde. Eb-ből vegyetek annakokáért csak egyedül magatoknak vizsgálást, elméitekben viselvén kíváltképen azt hogy minde-ekben az Urnak akaratja mégyen-végbe, és hogy a' Ti Mennyei Atyátoknak akaratja nélkül csak egy haj-Éál-is nem eshetik-el fejeitekről. És mivel kíváltképen való módon ez öregbiti Éíveiteknek sebeit, hogy Töletek illy hirtelen és illy véletlenül ragadtaték-el. Imhol ez ellen a' vizsgálás. Bizony ha az Énok Istennel való járásának jutalmául adatott az hogy ő hirtelen fel-ragadtaték; egyátal-jában Tinéktek-is nem keserűségteknek öregbitésére hanem inkább annak enyhítésére lehet ez, hogy ez Istennek Férjfiá illy hirtelen el-ragadtaték.

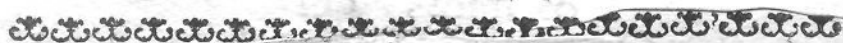
Mostan annakokáért az Urnak Akaratjában meg-nyúgodván, bocsátsátok-el Öret békecséges-türeéssel, midőn mind Tinéktek, mind egyéb közel és távol lévő Atyjafiai-nak, Jó Urainak, Patronusinak; az Urnak munkájában Kedves Collegainak, Barácinak, és minden Esmérőinek,

Hozzája

Hozzája mutatott jó indulatjokat háládatos szívvel köszönvén,
és minden fogyatkozásáról bocsánatot kérvén, minde-
neknek egyetemben általam ezt mondatja: Járjatok Ün-
telenül az Istennel, hogy ekképen Tiis mindnyájan an-
nak idejében az Ur eleiben fel-ragadtassatok az Egekbe,

Á M E N.

*Vulnus immedicabile, super Obitu Celeberrimi SS.
Theologia Professoris in Collegio Reform. Claudiop.
Domini MICHAELIS UDVARHELYI, A-
mici Integerrimi, à GEORGIO ZOVANTI, Hel-
vetica Confessionis Ecclesiarum Cis-Tibiscanarum
Super-Intendente, acceptum.*

Scurræ & Antropophagi
Silete ! Dum

Transabiit Aethereas in Aedes

MICHAEL, MICHAELIS *Jude. v. 9.*

Hyperas-pistes

Perdius & Pernox, Laboribus

Attenuatus:

Cujus

Candida Simplicitas, mentitos vultus
respuit, recusavit:

Inju-

(o)

Injuriarum telis (: nuda Pharetra :)

Ictus succubuit.

Nunquam Ferus, semper Cicur
& Mansuetus :

Nulli Molestus, Svavis Omnibus,
& mihi, qui

Lycæi Commilito ab fere crepundiis
In Alma Claudiacæ.

Semper sanus, nunquam medicatus
supervixit & superobiit.

Vade abs me, mox Tibi contiguo
Comite.

